

Capítol 1

A la Cancelleria

Londres. Proppassat el període hàbil de St. Miquel¹, el Lord Canceller presideix a Lincoln's Inn² Hall³. Implacable temps de novembre. Hi ha tant de fang als carrers com si les aigües s'acabessin d'enretirar de la faç de la terra i no fóra estrany trobar-se un megalosaure, d'uns quaranta peus⁴ de llargada, que puja balandrejant com un llangardaix elefantí cap a Holborn Hill. El fum que davalla de les boques de les xemeneies produeix un plugim negrós de volves d'estalzí grosses com autèntics borrallons de neu posats de dol, podria pensar-se, per la mort del sol. Els gossos, indestriables del llot. Els cavalls, esquitxats fins a les mateixes ulleres, gairebé també. Els vianants, contagiats d'una epidèmia de mal humor, s'empentegen els paraigües i perden l'equilibri per les cantonades, on desenes de milers de vianants més han lliscat i relliscat des que es féu de dia –si és que en aquest dia es féu de dia–, afegint nous pòsits de fang, crosta sobre crosta, que s'enganxa amb tenacitat en aquests punts del paviment i s'hi acumula amb interès compost.

Boira arreu. Boira riu amunt, on s'escampa per illetes i prades verdes; boira riu avall, on es rebolca esfilagarsada entre les corrues de vaixells i les contaminades dàrsenes d'una gran –i bruta– ciutat. Boira pels aiguamolls d'Essex, boira pels turons de Kent. Boira filtrant-se dins els fogars de les barcases del carbó; boira ajaguda a les drassanes i suspena a les eixàrcies dels grans vaixells; boira caiguda damunt les regales de les gavarres i les barques. Boira als ulls i a les goles dels vells pensionistes de Greenwich, que respiren fatigosament a les llars de foc dels seus asils; boira al broquet i la cassola de la pipa de la tarda del patró geniüt, a baix dins la seva closa cabina; boira que pessiga cruelment els dits dels peus i de les mans d'aquest petit grumet que tremola a coberta. Gent arreplegada a l'atzar dalt dels ponts, completament envoltada de boira com si s'hagués enlairat amb un globus i surés dins núvols vaporosos, guaita, abocant-se als ampits, un cel de boira baixa.

La llum de gas sorgeix a través de la boira en uns quants llocs dels carrers, tal com grangers i pagesos veuen eixir el sol des dels camps assaonats. Gairebé totes les botigues encenen el llum dues hores abans del previst –i el gas sembla saber-ho, perquè mostra un aspecte ullerós i malhumorat.

¹ Del 2 de novembre al 25 de novembre. El termes o períodes hàbils ho eren per qüestions de dret, no de fet. Les Actes de la Judicatura de 1873 i 1875 gairebé els aboliren.

² Les 'Inns' eren blocs d'edificis que proporcionaven allotjament als estudiants de dret, disposaven d'instal·lacions docents i fins i tot d'oficines i bufets on s'exercia la professió.

³ Era la seu del Tribunal de la Cancelleria després dels termes; durant els termes ho era Westminster Hall.

⁴ Dotze metres.

La crua tarda és crudíssima, la densa boira és densíssima i els carrers enfangats enfangadíssims, prop de l'antiga obstrucció capçada de plom, ornament apropiat com a llindar d'una antiga corporació de caps de plom: Temple Bar⁵. I molt a prop de Temple Bar, a Lincoln's Inn Hall, en el mateix cor de la boira, el Lord Cancellor Suprem presideix el Tribunal Suprem de la Cancelleria⁶.

Mai la boira no pot esdevenir tan espessa, mai el fang i el llot no poden assolir tanta fondària, com per correspondre a la conducta de vacil·lacions i ensopegades que actualment manté, davant el cel i la terra, aquest Tribunal de la Cancelleria, el més pestilent dels pecadors inveterats.

En una tarda semblant, si n'hi ha, hauria de presidir el Lord Cancellor Suprem –de fet ho fa–, amb una esplendor boirosa al voltant del cap, emmarcat suaument amb draperia i cortinatges carmesins, interpel·lat per un voluminós advocat de grans patilles, poca veu i sumari interminable, que dirigeix aparentment la mirada al llanternó del sostre, on no pot veure-hi sinó boira. En una tarda semblant, hi hauria d'haver una vintena de membres del cos d'advocats del Tribunal Suprem de la Cancelleria –de fet hi són– vaporosament enfeinats en una de les deu mil instàncies d'una causa inacabable, fent-se la traveta amb precedents evasius, temptejant els tecnicismes a genollons, estavellant els caps, resguardats per perruques de cabra i de cavall, contra les parets dels mots i fent ostentació d'equitat amb cares serioses com a bons actors. En una tarda semblant, els procuradors de la causa, un parell o tres dels quals l'havien heretada dels pares, que n'havien fet una fortuna, haurien d'estar –no hi són, potser?– arrengrerats en un llarg i entapissat brocal –però és inútil buscar-hi la veritat al fons– entre la taula vermella de l'enregistrador i les togues de seda, amb actes, certificacions, respostes, rèpliques, interdictes, declaracions, qüestions, referències a autoritats, informes d'experts i muntanyes de caríssims disbarats, apilades al seu davant. Ja està bé que la sala estigui a les fosques, amb les espelmes consumides aquí i allà! Ja està bé que la boira hi suri pesadament, com si no se'n volgués anar mai! Ja està bé que els vitralls de color de les finestres el perdin, i no permetin que la llum del dia entri en aquest lloc! Ja està bé que els profans del carrer, que espien per les vidrieres de la porta, es dissuadeixin d'entrar-hi a causa del seu aspecte ensopit i del murmuri que ressona llangorosament des del sostre a l'escó encoixinat on el Lord Cancellor Suprem mira cap al llanternó, mancat de llum, i on les perruques dels seus

⁵ Aquest antic portal d'accés a Londres, que marcava el límit occidental de la seva jurisdicció, suposava un obstacle per al trànsit i fou eliminat el 1878. El nom prové de l'Orde dels Templaris que s'hi establiren al principi de l'edat mitjana. La zona del 'Temple' es posà a disposició dels estudiants de dret el 1326.

⁶ Tribunal Suprem d'Equitat, competent només en litigis a propòsit d'herències, fideïcomisos, hipoteques i similars, moderava o esmenava la rigidesa i les mancances dels tribunals de justícia ordinaris. A la pràctica, i com que eren independents, complicaven els procediments.

satèl·lits són totes avarades en un banc de boira! Aquest és el Tribunal de la Cancelleria: té casals enrunats i terres ermes en tots els comtats, té llunàtics desnonats en tots els manicomis i morts en tots els cementiris; deixa a la ruïna els seus demandants, amb els talons gastats i la roba esparracada, manllevant i pidolant sens parar al voltant de qualsevol conegut; dóna amb abundància als poderosos adinerats els mitjans per conculcar el dret; esgota tant les finances, la paciència, el coratge, l'esperança; destrueix tant el cervell i trenca tant el cor que no hi ha cap home honorable entre els de la seva professió que no donaria –que no dóna sovint–, l'advertiment “Suporta qualsevol greuge que et facin, abans de venir a raure aquí!”

Qui hi ha aquesta fosca tarda al Tribunal del Lord Cancellier a més del Lord Cancellier, els consellers legals de la causa, els dos o tres advocats que no són mai en cap causa i la filera de procuradors abans esmentats? Doncs hi ha l'escrivà més avall del jutge, que duu perruca i toga; hi ha també dos o tres macers, o tallabosses, o escurabutxaques, o el que sigui, amb vestimenta de l'administració de justícia. Tots badallen; mai no cau ni una engruna d'entreteniment de JARNDYCE CONTRA JARNDYCE –la causa en tràmit– que fa una pila d'anys ja fou espremuda fins a la darrera gota. Els taquígrafs, els secretaris del tribunal i els repòrters de la premsa, invariablement escampen a corre-cuita amb la resta d'assidus quan arriba el torn de Jarndyce contra Jarndyce. Els seus llocs queden buits. Dempeus, en un seient a la vora del vestíbul, el millor per espiar de prop dins l'endomassat santuari, hi ha una velleta lirona amb un barret atrotinat, que sempre és al tribunal, des que s'asseu fins que s'alça, i sempre esperant alguna incomprendible sentència dictada a favor seu. Alguns diuen que realment ella és, o fou, part en un procés; però no se sap del cert, perquè ningú no se'n preocupa. Duu una bosseta de malla amb unes quantes andròmines que en diu els seus documents; que consisteixen principalment en retalls de paper i espígol assecat. Ha arribat, custodiat, un presoner esgrogueït, a fer una sol·licitud personal per sisena vegada, “a fi de reparar ell mateix el seu desacatament”; cosa que mai no podrà aconseguir perquè no és en absolut persona idònia, es tracta d'un marmessor, i únic supervivent, que ha caigut en estat de confusió a propòsit d'uns comptes dels quals no es pretén que sàpiga mai res. Mentrestant, els seus projectes de futur s'han acabat. Un altre demandant arruïnat, que ve periòdicament de Shropshire, i que s'esforça a cridar per dirigir-se al Cancellier a la fi dels assumptes del dia, i que no pot entendre de cap manera que el Cancellier ignori legalment la seva existència després d'haver-la-hi amargada durant un quart de segle, es palplanta tot sol en un bon lloc vigilant de reüll el jutge preparat per cridar, a l'instant que s'alci, “Senyoria!” amb veu queixosa i sonora. Alguns passants d'advocat i uns altres que coneixen de vista aquest demandant, es demoren una estona per si de cas els proporciona alguna facècia i anima un xic el mal temps que fa.

El zumzeig del cas Jarndyce contra Jarndyce continua. A mesura que ha anat passant el temps, aquest espantall de procés ha esdevingut tan complicat que cap ésser viu no sap què significa. Les parts implicades encara menys; fins al punt que s'ha constatat que no hi ha dos advocats de la Cancelleria que en puguin parlar durant cinc minuts sense arribar a un total desacord en totes les premisses. Innombrables infants han nascut dins la causa, innombrables parelles s'hi han casat, innombrables vells n'han eixit per defunció. Vintenes de persones s'hi han trobat bojament implicades sense saber-ne el com ni el perquè, famílies senceres han heretat odis llegendaris amb aquest procés. El demandant o demandat, a qui de petit es va prometre un cavallet gronxador nou de trinca quan es conclogués el cas Jarndyce contra Jarndyce, ha crescut, s'ha procurat un cavall de veritat i se n'ha anat trotant cap a l'altre barri. Les belleses tutelades pel Tribunal s'han marcit i han esdevingut mares i àvies, una llarga processó de cancellers n'ha entrat i sortit; la legió d'actes del procés s'ha transformat en actes de defunció; no resten potser damunt la terra tres Jarndyce, des que el vell Tom Jarndyce es féu volar el cervell en un cafè de Chancery Lane; tanmateix, Jarndyce contra Jarndyce, desnonat per sempre més, encara arrossega el seu omnímode avorriment davant el tribunal.

Jarndyce contra Jarndyce ha esdevingut un acudit. És l'únic de bo que podia haver-li passat. Ha estat la mort de molts, però és un acudit dins la professió. Tots els magistrats de la Cancelleria en tenen referències. Cada canceller "hi ficà el nas" per alguna persona o una altra, quan era advocat del tribunal. Vells magistrats de sabates boterudes i nas morat n'han dit de bones al saló, després de l'àpat, tot prenent un porto en petit comitè. Aprenents de passant han hagut d'acostumar-se a abocar-hi tot el seu enginy legal. El darrer Lord Cancellor ho deixà ben clar quan, corregint el Sr. Blowers, l'eminent togat que deia que una determinada cosa passaria quan del cel ploguessin figures, reblà, "o quan traguem l'entrellat de Jarndyce contra Jarndyce, Sr. Blowers" –una facècia que féu gràcia especialment els macers, conserges i ordenances.

Seria el conte de no acabar mai saber a quanta gent de fora del procés, Jarndyce contra Jarndyce ha estès la seva indesitjable mà a fi de corrompre'ls i pervertir-los. Des del cap del registre, on en els seus enfilalls d'expedients les raimes dels requeriments empolegats de Jarndyce contra Jarndyce s'han recaragolat horriblement en múltiples formes, fins al copista de l'Oficina dels Sis Escrivents que ha copiat desenes de milers de fulls infòlio de la Cancelleria amb aquest immutable encapçalament, a cap persona humana no ha dut millora. L'engany, l'evasiva, la procrastinació, l'espoliació, la mortificació, sota falsos pretextos de totes classes, es converteixen en exemples que no poden dur a res de bo. Els enèrgics passants d'advocat que han sabut posar a ratlla els desgraciats demandants, objectant des de temps immemorial que el Sr. Chizzle, Mizzle, o com es digui, està absolutament enfeinat i té

compromisos fins a l'hora de sopar, han sofert, de Jarndyce contra Jarndyce, una degradació i un recaragolament moral addicionals. L'administrador de la causa n'ha tret una bona pila de diners, però també la desconfiança de la seva pròpia mare i el menyspreu dels col·legues. En Chizzle, en Mizzle, i similars, han contret l'hàbit de prometre que tindran cura d'aquell insignificant assumpte pendent, i de veure què es pot fer per en Drizzle –que no ha estat ben tractat– quan s'hagin desfet de Jarndyce contra Jarndyce. L'engany i la dilació, en les seves múltiples varietats, han estat sembrades a tot arreu per aquesta malastrada causa; fins i tot els qui han contemplat la història des del cercle més exterior de la seva corrupció, sense adonar-se'n, han sucumbit a la temptació de deixar que les malifetes vagin a mal borràs per si soles, i per l'acomodatícia creença que si el món va a l'inrevés, és degut, extraoficialment, perquè mai no ha pretès anar al dret.

Així, doncs, al bell mig del fang i dins el cor de la boira, el Lord Cancellor Suprem presideix el seu Tribunal Suprem de la Cancelleria.

—Sr. Tangle⁷ –diu el Lord Cancellor Suprem, darrerament una mica amoïnat per l'eloqüència d'aquest saberut cavaller.

—Nyoria⁸ –contesta el Sr. Tangle.

El Sr. Tangle en sap més que ningú, de Jarndyce contra Jarndyce. És famós per això –diuen que des que deixà l'escola no ha llegit cap altra cosa.

—És a punt de concloure la seva argumentació?

—Nyoria, no –diversitat de punts– tinc el deure de sotmetre... nyoria.

—Encara ens manca escoltar uns quants advocats, oi? –diu el Cancellor amb un lleu somriure.

Divuit dels saberuts amics del Sr. Tangle, cadascun d'ells armat d'un petit sumari d'uns mil vuit-cents fulls, s'alcen com divuit martellets d'un piano, fan divuit reverències i s'ensorren dins els seus divuit llocs obscurs.

—Prosseguiem la vista de dimecres en quinze –diu el Cancellor.

Perquè la qüestió en litigi és només una qüestió de costes, un tany insignificant en l'arbre esponerós de la causa mare, i realment s'arribaria a un acord un d'aquests dies.

El Cancellor es posa dempeus; el fòrum es posa dempeus; a corre-cuita es fa avançar el presoner; l'home de Shropshire crida “Senyoria!” Macers, conserges i ordenances proclamen silenci amb indignació i miren arrufant les celles l'home de Shropshire.

—Referent –prossegueix el Cancellor, encara a propòsit de Jarndyce contra Jarndyce– a la noia...

—Pdoni nyoria... noi –avança prematurament el Sr. Tangle.

⁷ Embolic, guirigall, malentès.

⁸ “Mlud”, dicció apressada de ‘My Lord’. L'homofonia amb ‘mud’, ‘fang’, propicia la metàfora.

—Referent –remarcant els mots– a la noia i al noi, els dos joves (el Sr. Tangle s'enfonsa).

—...a qui he ordenat comparèixer avui, i que ara són a la meva cambra privada, els veuré, i sospesaré l'oportunitat de redactar l'ordre per tal que vagin a residir amb el seu oncle.

El Sr. Tangle un altre cop dempeus.

—Pdoni nyoria... mort.

—Amb el seu –el Cancellier mira a través de les seves ulleres de doble vidre els papers de damunt la seva taula– avi.

—Pdoni nyoria –víctima d'una acció temerària– cervell.

De sobte, un advocat molt menut amb una terrorífica veu de baix, s'aixeca tot tibant des dels darrers bastions de la boira, i diu:

—Si sa senyoria em permet? Comparec per ell. És un cosí, de grau llunyà. En aquest moment no estic preparat per informar el Tribunal del grau exacte, però és un cosí.

Deixant aquesta declaració –lliurada com un missatge d'ultratomba– ressonant en l'enteixinat del sostre, el menut advocat s'ensorra i la boira l'ignora per sempre més. Tothom el busca. Ningú no és capaç de veure'l.

—Parlaré amb els dos joves, i estimaré si és procedent que resideixin amb el seu cosí. Faré menció de l'assumpte demà al matí quan ocupi el meu escó.

Quan el presoner és presentat, el Cancellier és a punt de fer la reverència al fòrum. Possiblement de la confusió del presoner, no en pot sortir res més sinó ésser retornat a la presó. Fet que s'acompleix de seguida. L'home de Shropshire arrisca un altre queixós “Senyoria!”, però el Cancellier, adonant-se de la seva presència, s'ha fet fonedís hàbilment. També desapareixen amb rapidesa tots els altres. Una corrua de bosses blaves⁹ es carrega amb pesants embalums de papers, i és traginada cap a fora pels secretaris; la velleta lirona se'n va silenciosament amb el seus documents; el tribunal, un cop buit, el tanquen. Si totes les injustícies que ha comès, i totes les misèries que ha causat, poguessin per un moment tancar-les amb ell, i tot junt cremar-ho en una immensa pira funerària –doncs bé, molt millor per a les altres persones implicades, si no per les implicades en Jarndyce contra Jarndyce!

⁹ Utilitzades pels advocats per dur els documents; les blaves distingien els advocats júnior.

Capítol 2

El Gran Món

Donem només una reüllada, aquesta mateixa tarda enfanguixada, al gran món. No és pas tan diferent del de la Cancelleria, és més, podem passar d'un escenari a un altre d'una revolada, com ho fa el corb. Ambdós, el món dels elegants i el de la Cancelleria, són qüestió de precedents i costum; letàrgics Rip Van Winkles¹⁰ que han participat en jocs ben estranys durant una pila de tronades; belles dorments que el príncep despertarà algun dia, quan tots els immòbils asts de les cuines es posin a girar miraculosament!

No és un món gaire gran. Si fa no fa com el nostre món, que també té els seus límits –com podrà comprovar s'altesa, quan hi hagi donat una volta i hagi arribat a frec del buit que hi ha més enllà–, no és sinó un puntet minúscul; hi ha molt de bo; hi ha molt bona i autèntica gent; té assenyalat el seu propi lloc. Però la llàstima d'això és que es tracta d'un món embolcallat en tanta pedreria, cotó i llana verge que no pot sentir brunzir mons més amplis ni veure'ls com giren entorn del sol. És un món marcit i sovint creix de manera malaltissa per manca d'aire.

Milady Dedlock és de tornada a la seva mansió de la ciutat, just els dies previs al seu viatge a París, on sa senyoria pensa romandre algunes setmanes; és imprevisible on anirà després. Les gasetes de la bona societat diuen això per a complaença dels parisencs, i ho saben tot a propòsit de la bona societat. Assabentar-se'n d'una altra manera seria de mal gust. Milady Dedlock era al que anomena, de manera familiar, el seu “racó” de Lincolnshire. Hi ha hagut inundacions a Lincolnshire. Una arcada del pont del parc ha estat enderrocada i engolida. Les terres baixes properes són un riu embassat de mitja milla d'amplària, amb tot d'arbres melancòlics que hi fan d'illes, i una superfície fiblada a tot arreu per la pluja que hi cau tot el sant dia. El “racó” de Milady Dedlock ha esdevingut extremadament ensopit. El temps, durant alguns dies i nits, ha estat tan humit que els arbres es veuen completament amarats, i quan cauen els blans resquills i els podalls de la destrat del llenyataire no fan cap soroll ni espetec. El cérvol, calat fins als ossos, deixa tolls per on passa. El tret del rifle perd l'estridentia dins l'atmosfera humida i la seva fumarola es desplaça en un nuolet mandrós cap al verd pendís coronat per una arbreda, que fa de teló de fons a l'aiguat que cau. La vista, des de les mateixes finestres de Lady Dedlock, és alternativament una vista grisa plom i una vista a la tinta xinesa. Els testos a primer terme de la terrassa empedrada apleguen la pluja tot

¹⁰ Personatge d'un conte de Washington Irving que es passà tota la guerra de la independència dormint, i no despertà fins a l'aprovació de la Constitució, vint anys després. Per antonomàsia, persona que fantasieja i es desentén de la realitat.

el dia, i les pesants gotes cauen, drip, drip, drip, tota la nit sobre l'ampli paviment enllosat, anomenat, des de temps immemorial, el Passeig del Fantasma. El diumenge la capella del parc fa olor de florit; la trona de roure deixa caure una suor freda; i en general es percep la flaire i sentor dels avantpassats Dedlocks a les seves tombes. Milady Dedlock –que no té fills– contempla des del seu vestidor la casa del guardabosc a l'hora baixa i veu la resplendor de la llar damunt els rombes de la vidriera, el fum que surt de la xemeneia, i una criatura, encaçada per una dona, que corre sota la pluja a l'encontre de la silueta esclarissada d'un home embolicat de cap a peus que traspasa la reixa, i s'ha posat de molt mal humor. Milady Dedlock diu que s'ha estat “avorrint mortalment”.

En conseqüència, Lady Dedlock ha fugit del racó de Lincolnshire, l'ha deixat sota la pluja, com els corbs, els conills, el cérvol, les perdius i els faisans. A mesura que la governanta travessa les antigues estances tancant els porticons, els retrats dels avantpassats i traspassats Dedlocks semblen esvanir-se, de pur decandiment anímic, dins la humitat de les parets. Quan tornaran a comparèixer? La gasetta de la bona societat, que com el diable és omniscient del passat i del present, però no del futur –no pot, encara, arriscar-se a dir-ho.

Sir Leicester Dedlock només és un baronet¹¹, no hi ha, però, baronet més prepotent que ell. La seva família és tan antiga com els pujols, i infinitament més respectable. Té la convicció que el món podria espavilar-se sense pujols, però estaria acabat sense Dedlocks. En general podria admetre la natura com una bona idea –no gaire brillant, per cert, si no és voltada per una tanca–, una idea, amb tot, que depèn per a la seva realització de les grans famílies del comtat. És un cavaller de consciència estricta, menyspreador de qualsevol petitesa o mesquinesa, i prompte, a l'indici més lleuger, a sofrir qualsevol mort que us pugueu imaginar, abans de permetre la més mínima acusació contra la seva integritat. És un home honorable, obstinat, sincer, coratjós, ple de prejudicis i completament irraonable.

Sir Leicester té, pel cap baix, vint anys més que Milady. No tornarà a veure mai més els seixanta-cinc, ni els seixanta-sis, ni potser els seixanta-set. Ara i adés fa gest de gotós i camina una mica enravenat. Ofereix una aparença remarcable, patilles i cabells grisos clar, camisa de randes, armilla d'un blanc immaculat i jaqueta blava de botons brillants sempre botonada. És cerimoniós, solemne i extremadament educat en qualsevol moment envers Milady, i té en la més alta consideració els seus atractius. La seva galanteria envers Milady, que mai no ha canviat des que li feia la cort, és l'única pinzellada romàntica que posseeix.

Naturalment, s'hi va casar per amor. Encara corre el rumor que ella no tenia ni família; tanmateix, Sir Leicester en té tanta que potser n'hi ha de

¹¹ El títol de noblesa de rang més baix, per dessota del de baró.

sobres i pot prescindir de tenir-ne més. Però ella té bellesa, orgull, ambició, ànim atrevit i seny suficient per repartir-lo entre una legió de distingides dames. Afegint-hi riquesa i posició, ben aviat la van fer surar enlaire; i des de fa anys Lady Dedlock és al centre del gran món i al capdamunt de la bona societat.

El fet que Alexandre plorà quan ja no tenia més mons per conquerir és ben sabut, i actualment tothom té motius per saber-ho atès que aquest assumpte s'ha mencionat reiteradament. Lady Dedlock, una vegada conquerit el seu món, no es va fondre en llàgrimes, ans al contrari, va congelar-se. Un posat exhaust, una placidesa d'antigalla, una equanimitat fatigada, inalterable per cap satisfacció o interès, són els trofeus de la seva victòria. És absolutament ben educada. Si pogués anar al cel demà, de segur que hi pujaria sense cap entusiasme.

Encara conserva bellesa, i si no és al seu zenit tampoc és a la seva tardor. Té una cara agraciada, en principi d'un tipus que hom diria molt bonica més que no bella, però millorada cap al classicisme gràcies a l'expressió que ha adquirit per l'estatus social. Té una figura elegant i fa l'efecte d'ésser alta. No és que ho sigui, sinó que, com l'Honorable Bob Stables¹² ha assegurat sovint sota jurament, “ha tret el màxim partit de tots els seus dons”. La mateixa autoritat assenyala que vesteix perfectament bé i remarca, referint-se especialment als seus cabells, que és la dona més empolainada de tota la quadra.

Amb totes les seves perfeccions al cap, Lady Dedlock acaba d'arribar del seu racó de Lincolnshire –ardorosament perseguida per les enraonies del gran món– per passar uns quants dies a la seva mansió de la ciutat abans d'anar-se'n a París, on sa senyoria pensa passar-hi algunes setmanes, després de les quals no sap ben bé on anirà. A la seva mansió de la ciutat, aquesta tarda llòbrega i fangosa, es presenta un vell cavaller fet a l'antiga, advocat, i a més procurador de l'Alt Tribunal de la Cancelleria, que té l'honor d'actuar de conseller legal dels Dedlock, i que té tantes caixes de ferro forjat a la seva oficina amb aquest nom visible, que sembla com si l'actual baronet fos la moneda d'un truc de màgia que constantment s'esmuny d'una caixa a una altra. Un mercuri¹³ empolvorat l'acondueix a presència de Milady, passant pel vestíbul, pujant les escales i a través de corredors i cambres que són molt flamants quan és temporada, però molt depriments quan no ho és –terra de meravelles per a les visites, però un desert per als qui hi viuen.

El vell cavaller té un aspecte rovellat, però es considera que n'ha tret un bon pessic arrançant casaments i llegats de l'aristocràcia, i que és molt ric. Viu envoltat d'una aurèola misteriosa de confidències familiars de les quals se'l reconeix com a silenciós dipositari. Hi ha nobles mausoleus arrelats de fa centúries en remotes esclarissades de parcs, enmig de falgueres i arbrat, que

¹² Cavallerisses.

¹³ Lacai amb perruca empolvorada: el déu Mercuri, identificat amb Hermes, feia de missatger.

potser amaguen menys valuosos secrets que els que es passegen enmig de la gent tancats al pit del Sr. Tulkinghorn. És dels que s'anomena de la vella escola –una expressió que generalment vol dir de cap escola que alguna vegada hagi estat jove– i vesteix pantalons subjectats sota genoll amb llaçades i polaines o mitges. Una peculiaritat de la seva vestimenta negra i de les seves mitges negres, siguin de seda o pitjors, és que no rellueix mai. Mut, tancat, insensible a cap llambregada de llum, la seva roba és com ell mateix. Mai no conversa si no és objecte d'una consulta professional. De vegades se'l troba callat, però com si fos de la casa, a l'extrem de les taules dels àpats de les grans cases senyoriales i a prop de les portes dels salons on, segons diu amb eloqüència la gaseta del gran món, tothom el coneix i la meitat de la noblesa s'atura a dir-li “Com anem, Sr. Tulkinghorn?” Rep aquestes salutacions amb gravetat i les enterra amb la resta del que sap.

Sir Leicester Dedlock és amb Milady i està content de veure el Sr. Tulkinghorn. Emanava un aire normatiu que sempre és agradable a Sir Leicester; el rep com una mena de tribut. Li agrada la vestimenta del Sr. Tulkinghorn; també consisteix en una mena de tribut. És eminentment respectable i al mateix temps, de manera general, com servil. Fa l'efecte de ser l'administrador dels misteris legals, el majordom del celler legal dels Dedlocks.

Té el propi Sr. Tulkinghorn idea d'això? Potser sí, o potser no; cal notar, tanmateix, aquesta remarcable circumstància en tot el que fa referència a Lady Dedlock com a membre d'una classe –com una de les capdavanteres i representants del seu petit món: es considera un ésser inescrutable, completament fora de l'abast i la comprensió dels ordinaris mortals; quan es contempla al mirall realment sí que sembla ésser així. Tanmateix, cadascuna de les diminutes estrelles que giravolten al seu entorn, des de la seva donzella fins al director de l'Òpera Italiana, en sap les debilitats, prejudicis, dèries, arrogàncies i capricis; i es comporta consegüentment en un càlcul tan acurat, en una mesura tan exacta de la seva naturalesa moral, com la seva modista de les seves proporcions físiques. Es tracta de llançar un nou vestit, una nova moda, un nou cantant, un nou ballarí, un nou disseny de joieria, un nou nan o gegant, una nova capella o un nou el que sigui? Hi ha gent molt deferent, d'una dotzena de professions, de qui Lady Dedlock no sospita sinó que l'adulen, que poden explicar-vos la manera de manejar-la com una criatura; que no fan altra cosa sinó amanyagar-la tota la seva vida, que fingint servir-la humilment amb total servitud l'acondueixen a ella i al seu seguici; i pescant-ne un els pesquen tots i se'ls enduen, tal com Lemuel Gulliver s'endugué l'impressionant flota de la majestuosa Lil·liput. “Si es vol adreçar a la nostra gent, senyor” –diuen Blaze i Sparkle¹⁴ els joiers; per gent volen dir Lady Dedlock i la resta–, “ha de tenir present que no tracta amb gent corrent, ha d'encertar-los en el seu punt més

¹⁴ Flama i Fulgor.

feble; i el seu punt més feble és aquest.” “Per fer sortir aquest article, senyors” –diuen Sheen i Gloss¹⁵ els mercers als seus amics fabricants–, “han d’acudir a nosaltres, perquè sabem la manera d’atrapar la bona societat i podem posar-lo de moda.” “Si voleu que aquesta publicació sigui damunt les taules dels meus alts contactes, senyor” –diu el Sr. Sladdery, el llibreter–, “o si vol introduir aquest nan o gegant dins les cases de les meves connexions a les altes esferes, o si vol assegurar-se el patrocini de les altes esferes per al seu espectacle, senyor, ho ha de deixar, si us plau, a les meves mans; perquè estic avesat a estudiar els dirigents de les altes esferes, senyor; i puc dir-li, sense cap mena d’orgull, que els puc fer ballar damunt del meu dit xic” –cosa en la qual el Sr. Sladdery¹⁶, que és un home honest, no exagera gens ni mica.

Per tant, si bé el Sr. Tulkinghorn potser no sap què passa ara pel cap de Lady Dedlock, també és molt possible que sí.

—La causa de Milady ha estat vista un altre cop pel Cancellier, oi Sr. Tulkinghorn? –diu Sir Leicester, tot donant-li la mà.

—Sí, avui l’ha tornada a veure –replica el Sr. Tulkinghorn fent una de les seves silencioses reverències a Milady, que és en un sofà a prop del foc, protegint-se la cara amb una pantalla de mà.

—Seria del tot inútil preguntar si s’ha fet quelcom –diu Milady encara amb tot l’avorrimet de Lincolnshire al damunt.

—Res del que vostè anomenaria quelcom, no s’ha fet avui.

—Ni mai no es farà –diu Milady.

Sir Leicester no té cap objecció contra l’inacabable procés de la Cancelleria. És una mena de cosa constitucional, britànica, cara i lenta. Efectivament, no té un interès vital en el procés en qüestió, la seva implicació fou l’única propietat que Milady li aportà i té la impressió que pel seu cognom –el cognom Dedlock– ésser present en una causa i no en l’encapçalament d’aquesta és una circumstància ben ridícula. No obstant això, considera el Tribunal de la Cancelleria, tot i que pot suposar algun retard ocasional a fer justícia i una insignificant dosi de confusió, com una cosa, enginyada mitjançant la perfecció de la saviesa humana en conjunció amb una varietat de més coses, per a l’eterna concòrdia –humanament parlant– universal. I s’identifica amb la majoria de l’opinió establerta que secundar qualsevol queixa respecte al seu funcionament suposaria encoratjar alguna persona de les classes humils a enlairar-se fins on sigui –com en Wat Tyler¹⁷.

—Com que s’han afegit a l’expedient unes declaracions jurades recents –diu el Sr. Tulkinghorn–, i com que són breus, i actuo segons l’enujós principi de suplicar que es permeti que els meus clients posseeixin qualsevol acta nova de la causa –home caut, el Sr. Tulkinghorn, que no pren cap altra

¹⁵ Lluent i Polit.

¹⁶ Sla(n)der(y): calúmnia, fals testimoni.

¹⁷ Cap de la Revolta Camperola de 1381.

responsabilitat sinó la que cal—, i a més, tenint en compte que se'n va a París, les he dutes a la butxaca.

Sir Leicester havia d'anar també a París, dit sigui de passada, però el delit de la gasetta del gran món era Milady.

El Sr. Tulkinghorn treu els documents, demana permís per situar-los damunt una taula, un talismà daurat, vora del colze de Milady, es posa les ulleres i comença a llegir sota la claror d'un llum amb pantalla.

—A la Cancelleria. Entre John Jarndyce...

Milady l'interromp, preguntant-li que se salti el màxim d'horror formals que pugui.

El Sr. Tulkinghorn mira per damunt les ulleres i torna a començar molt més avall. Milady roman absorta amb un posat indiferent i de despit. Sir Leicester en una gran butaca mira el foc, i aparenta tenir una imponent afecció a les prolixitats i repeticions legals com si es tractés dels baluards de la nació. S'escau que el foc escalfa força on seu Milady i que la pantalla és més bonica que no útil, i tot i que és valuosíssima resulta petita. Milady, quan canvia de posició, veu els documents de damunt la taula, se'ls mira de més a prop, se'ls mira encara de més a prop, i pregunta impulsivament:

—Qui ho va copiar, això?

El Sr. Tulkinghorn s'atura en sec, sorprès per l'energia de Milady i el to inusual.

—És el que en la seva professió anomenen cal·ligrafia legal? —pregunta ella, mirant-lo una altra vegada de manera completament indiferent i jugant amb la seva pantalla.

—No del tot. Probablement —el Sr. Tulkinghorn l'examina mentre parla— la cal·ligrafia legal que s'hi observa fou posterior a la de l'escriptura original. Per què ho pregunta?

—Només per alterar aquesta detestable monotonia. Oh, continuï, faci, faci!

El Sr. Tulkinghorn torna a llegir. La calor augmenta. Milady es protegeix la cara. Sir Leicester s'abalteix, es recobra sobtadament i exclama:

—Eh? Què diu?

—Dic que em temo —contesta el Sr. Tulkinghorn, que s'havia aixecat apressadament— que Lady Dedlock no es troba bé.

—Defallida —murmura Milady amb els llavis esblanqueïts—, res més; però és un defalliment semblant a la mort. No em diguin res. Truquin i que m'acompanyin a la meva cambra!

El Sr. Tulkinghorn es retira a una altra habitació; dringadissa de campaneta, peus que trepitgen i s'arrosseguen, després silenci. El mercuri per fi prega al Sr. Tulkinghorn que torni.

—Ara ja es troba millor —diu Sir Leicester indicant a l'advocat que s'assegui i llegeixi només per a ell—. M'he alarmat molt. Milady no s'havia

desmaiats mai. Però el temps és extraordinàriament empipador, i realment es va avorrir mortalment allà baix al nostre solar de Lincolnshire.

Capítol 3

Un Avenç

Em costa moltíssim començar a escriure la meva part d'aquestes pàgines perquè sé que no sóc espavilada. Sempre ho he sabut. Recordo que de molt joveneta, és clar, acostumava a dir a la meva nina, quan érem totes dues soles, “Mira ninona, no sóc espavilada, ho saps molt bé, i has de tenir paciència amb mi, com una bona nena!” I llavors, escarxofada en una gran poltrona, ella solia mirar-me amb la seva carona i els llavis rosats, crec que no pas a mi, sinó a res, mentre jo feia costura sense parar, i li explicava cadascun dels meus secrets.

Ninona del meu cor! Era una coseta tan vergonyosa que rares vegades gosava obrir la boca, i mai no vaig gosar obrir el meu cor a ningú més. Gairebé em fa plorar recordar l'alleujament que em suposava, quan arribava a casa després del dia d'escola, pujar corrents a la meva habitació i dir: “Fidel ninona, ja sabia que m'esperaves!” I llavors m'asseia a terra recolzada al braç de la seva gran poltrona i li explicava tot el que havia observat des que ens havíem separat. He estat sempre observadora –intel·ligent no, oh no!–, observava silenciosament què passava davant meu, pensant que m'agradaria entendre-ho millor. No tinc una capacitat de comprensió gaire ràpida. Em fa l'efecte que s'espavila quan estimo una persona amb molta tendresa. Però, fins i tot això, potser és vanitat meva.

Des que me'n recordo, em va criar –com algunes de les princeses dels contes de fades, excepte que jo no era una preciositat– la meva padrina. Almenys només la vaig conèixer com a tal. Era una bona, bona dona! Anava a l'església tres vegades cada diumenge, a les pregàries matutines el dimecres i el divendres, i als sermons sempre que n'hi havia; mai no hi faltava. Era atractiva; i si alguna vegada hagués somrigut –solia pensar jo– ella hauria estat com un àngel –però mai no somreia. Sempre tenia un posat seriós i estricte. Considerava que era molt bona persona, i que era la maldat de l'altra gent el que sempre li feia arrufar el front. Em sentia molt diferent d'ella, tot i salvant les diferències entre nena i dona; em sentia tan poca cosa, tan insignificant i tan allunyada d'ella, que no vaig poder sincerar-m'hi mai –no, ni tampoc no vaig poder estimar-la com hauria volgut. M'entristia pensar que bona que era, i que indigna que era jo de merèixer-la; i solia desitjar ardentment poder tenir més bon cor; sovint xerrava d'això amb la meva estimada nina, però mai no vaig estimar la meva padrina com hauria hagut de fer-ho, ni tal com creia que l'hauria d'haver estimada si hagués estat més bona nena.

Això em va fer, gosaria dir, més tímida i reservada del que ja era, i em va abocar a la ninona com l'única amiga amb qui em sentia a gust. Però és que quan encara era molt petita, va passar una cosa que hi contribuí molt.

Mai no havia sentit parlar de la mama. Tampoc no havia sentit parlar del papa, però sentia més interès per la mama. Que jo pugui recordar, mai no havia vestit de negre. Mai no m'havien mostrat la tomba de la mama. Mai no m'havien dit on era. I tampoc ningú no m'havia ensenyat mai a pregar per cap familiar excepte per la meva padrina. Més d'una vegada vaig intentar parlar d'aquests pensaments que em rondaven pel cap amb la Sra. Rachael, l'única criada que teníem —una altra molt bona dona, però severa amb mi—, però només em deia, enduent-se'm l'espelma quan ja era al llit, “Bona nit, Esther”, i se n'anava i em deixava.

Malgrat que a l'escola del veïnat, on anava a mitja pensió, hi havia set nenes, i que m'anomenaven la petita Esther Summerson, mai no havia anat de visita a casa seva. Totes eren més grans que jo —per descomptat era la més petita de bon tros—, però em semblava que a més d'això hi havia un altre motiu de separació, a part ser més intel·ligents que jo, i saber-ne molt més. Una d'elles, la primera setmana que assistia a l'escola —ho recordo molt bé—, em va invitar a una festa a casa seva, i me'n vaig alegrar molt. Però la meva padrina va escriure en nom meu una carta declinant formalment la invitació, i no hi vaig anar. Mai no anava enlloc.

Era el meu aniversari. A l'escola hi havia festa pels altres aniversaris —pel meu no. Hi havia alegria a les cases pels aniversaris, com sabia del que havia sentit que les altres noies s'explicaven —a la meva, gens. A casa meva, el meu aniversari era el dia més trist de tot l'any.

He mencionat que, si la vanitat no m'enganya —com podria passar, perquè potser sóc molt vanitosa sense adonar-me'n; encara que realment no ho crec—, la meva comprensió augmenta amb l'afecte. Sóc de mena molt afectiva, i probablement podria tornar a sentir una ferida amb la mateixa intensitat que la d'aquell aniversari, suposant que una ferida semblant es pugui rebre més d'una vegada.

Havíem acabat de sopar i la meva padrina i jo sèiem a taula davant la llar. Bategava el rellotge, crepitava el foc; no se sentia cap altra remor ni a la sala, ni a la casa, des de no sé quanta estona feia. Es va escaure que alcés tímidament els ulls de les meves labors i mirés cap a l'altra banda de la taula, cap a la padrina, i em vaig adonar que m'esguardava amb tristor i li vaig veure escrit a la cara: “Hauria estat molt millor, petita Esther, que no haguessis tingut cap aniversari, que no haguessis nascut!”

Vaig esclatar a plorar i somicar, i vaig dir:

—Padrineta, digui'm, si us plau, digui'm, va morir la mama quan vaig néixer?

—No, i no em preguntis res més, criatura!

—Si li plau, digui'm alguna cosa d'ella. Digui-m'ho ara, almenys, si li plau! Què li vaig fer? Com és que la vaig perdre? Per què sóc tan diferent de les

altres nenes, i per què és culpa meva, padrineta? No, no, no, no se'n vagi. Parli'm!

Estava com esverada a més d'afligida, i la vaig agafar del vestit i em vaig agenollar. Tota l'estona va repetir "Deixa'm anar", però de sobte va callar.

La seva expressió ombrívola tenia tant de poder damunt meu, que em vaig aturar enmig de la meva vehemència. Vaig aixecar la maneta tremolosa per agafar la seva, o demanar-li perdó amb tot l'ardor de què era capaç, però la vaig enretirar quan em mirà, i la vaig deixar damunt del meu cor agitat. Em va aixecar, em posà dempeus davant seu, s'assegué a la cadira i em digué lentament, amb to fred i veu baixa —encara veig el seu front arrufat, i el seu dit que m'assenyalava:

—La teva mare, Esther, és la teva desgràcia, i tu la seva. Arribarà el moment —i no trigarà gaire— que entendràs millor tot això, i també ho sentiràs com només una dona pot sentir-ho. L'he perdonada —però la seva expressió no es va relaxar— del mal que em va fer, i no en vull dir res més, si bé fou molt més gran del que mai podràs imaginar-te —que mai ningú no podrà imaginar-se, excepte jo, que ho vaig sofrir. Quant a tu, pobra noia, òrfena i envilida des del primer d'aquests infausts aniversaris, prega cada dia per tal que els pecats dels altres no caiguin damunt el teu cap, segons fou escrit. Oblida la teva mare i deixa que els altres que vulguin tenir aquesta gran amabilitat envers la seva desgraciada criatura l'oblidin. Ara vés-te'n!

Em vaig quedar tan glaçada! Tanmateix, quan estava a punt d'anar-me'n em va aturar, i afegí això:

—La submissió, l'abnegació i l'esforç diligent són la preparació per a una vida començada amb una taca com aquesta. Esther, ets diferent de les altres nenes perquè no vas néixer, com elles, d'un pecat i un furor compartits. Tu has estat marginada.

Vaig pujar a l'habitació, em vaig arrossegar fins al llit i vaig posar la galta de la nina contra la meva galta humida de llàgrimes; i abraçant aquesta solitària amiga contra el pit vaig plorar fins a adormir-me. Imperfecta com era la comprensió de la meva pena, sabia que no havia dut mai alegria a cap altre cor, i que no significava per a ningú del món el que la ninona significava per a mi.

Renoi, renoi, pensar quant de temps hem passat després totes dues soles, i que sovint repetia a la meva nina la història del meu aniversari, i li confessava que tractaria més que mai de reparar la falta amb què havia nascut —de la qual em reconeixia alhora culpable i innocent—, i que a mesura que em fes gran m'esforçaria per ser treballadora, agraïda, alegre, fer bé a algú i guanyar-me una mica d'estimació, si podia. Espero que vessar aquestes llàgrimes tot recordant-ho no es consideri autocompassió. Sóc molt agraïda i molt alegre, tanmateix, no puc evitar que em vinguin als ulls.

Vinga! Ja me les he eixugades, i puc prosseguir com cal.

Després d'aquest aniversari sentia molt més el distanciament entre la padrina i jo, i em sentia tan conscient d'omplir un lloc que hauria d'haver estat buit a casa seva, que em resultava més difícil atansar-m'hi, tot i que dins el meu cor li estava fervorosament més agraïda que mai. Em sentia de la mateixa manera en relació amb les meves companyes d'escola; em sentia igual amb la Sra. Rachael, que era vídua; i amb la seva filla, de qui estava orgullosa, i que venia a visitar-la un cop cada quinze dies! Jo feia una vida molt reservada i silenciosa, i procurava esforçar-me molt.

Una tarda assolellada, quan tornava de l'escola amb els llibres i la carpeta, contemplant la meva ombra allargada a la vora mentre m'esmunyia, com de costum, escales amunt cap a l'habitació, la padrina va treure el cap per la porta del saló i em va cridar. Assegut al seu costat, hi vaig veure un desconegut, cosa que per cert era molt inusual. Un senyor corpulent d'aspecte important, tot vestit de negre, amb corbatí blanc, cadenes de rellotge d'or de bon gruix, ulleres d'or i un gran anell sigil·lar al dit petit.

—Aquesta —va dir la meva padrina abaixant el to— és la criatura.

Després, amb la seva manera de parlar habitual, digué secament:

—Senyor, aquesta és l'Esther.

El cavaller es va posar les ulleres per mirar-me i digué: “Vine aquí, noieta.” Em va fer una encaixada de mans i em va demanar que em tragués el barret —no deixà d'observar-me tota l'estona. Després d'obeir-lo, féu: “Ah!” I després: “Sí!” Tot seguit es va treure les ulleres, les va guardar en un estoig vermell, recolzà l'esquena a la poltrona i, fent girar l'estoig amb les dues mans, va fer un gest amb el cap a la meva padrina. Aleshores, la meva padrina va dir: “Esther, ja pots pujar cap a dalt!” Vaig fer-li una reverència i me'n vaig anar.

Segurament va ser dos anys després, jo ja en tenia gairebé catorze, quan una espantosa nit la meva padrina i jo érem assegudes vora el foc. Jo llegia en veu alta i ella m'escoltava. Havia baixat a les nou en punt, com sempre, a llegir-li la Bíblia; llegia, de St. Joan, com el nostre Salvador ajupit, escrivia amb el dit a la sorra, quan li van portar la dona pecadora.

“Però com que ells continuaven fent-li preguntes, es dreçà i els digué: aquell de vosaltres que estigui sense pecat, que sigui el primer a tirar-li la pedra!”

Em vaig parar, perquè la meva padrina es va alçar i, posant-se les mans al cap, va començar a cridar amb una veu terrible un passatge del llibre completament diferent:

“Per tant, vetlleu! No fos cas que, venint sobtadament, us trobés dormint. I el que us dic a vosaltres, a tothom ho dic, vetlleu!”

Al cap d'un instant, mentre era davant meu repetint aquestes paraules, va caure a terra. No vaig haver de cridar; la seva veu havia ressonat per tota la casa i s'havia sentit fins al carrer.

La van estirar al llit. Durant més d'una setmana va romandre estirada sense aparentment cap moviment; amb el seu posat atractiu i sorrut, que coneixia tan bé, esculpit a la cara. Moltes, moltíssimes vegades, de dia i de nit, amb el cap recolzat al coixí de vora seu, perquè els meus murmurs li fossin més clars, la vaig besar, li vaig donar gràcies, vaig pregar per ella, li vaig demanar la benedicció i el perdó, i l'animava a donar-me un senyal, per petit que fos, que em reconeixia o em sentia. Res, res, res. El seu rostre romania immòbil. Fins al darrer moment, i fins i tot després, el seu front continuà rígid.

L'endemà de l'enterrament de la meva padrina, el senyor de negre amb el corbatí blanc va reparèixer. Em va venir a buscar la Sra. Rachael i el vaig trobar al mateix lloc, com si no se n'hagués anat mai.

—Em dic Kenge —va dir—, potser se'n recorda, filla meva. Kenge i Carboy, de Lincoln's Inn.

Li vaig contestar que em recordava d'haver-lo vist una vegada.

—Si us plau, seguí —aquí, vora meu. No s'entristeixi; no en traurà cap profit. Sra. Rachael, no cal que l'informi, perquè vostè estava al corrent de les finances de la finada Srta. Barbary, que els seus recursos van morir amb ella, i que aquesta joveneta, ara que s'ha mort la seva tia...

—La meva tia, senyor!

—Realment no té cap utilitat prosseguir amb una mentida, quan amb això no s'hi guanya res —va dir calmadament el Sr. Kenge—. Tia de fet, però no legalment. No s'entristeixi! No plori! No tremoli! Sra. Rachael, la nostra joveneta, sens dubte ha sentit parlar de..., el..., un..., Jarndyce contra Jarndyce.

—Mai —va dir la Sra. Rachael.

—És possible —prosseguí el Sr. Kenge posant-se les ulleres— que la nostra joveneta —si us plau, no s'entristeixi!— no en sàpiga res, de Jarndyce contra Jarndyce?

Vaig moure el cap, preguntant-me què podia ser.

—Res de Jarndyce contra Jarndyce? —va dir el Sr. Kenge mirant-me per damunt de les ulleres, i fent girar l'estoig suaument una vegada i una altra com si amanyagués un animaló—. Res d'un dels processos més famosos de la Cancelleria? Res de Jarndyce contra Jarndyce..., el..., un..., per si mateix un monument dels procediments de la Cancelleria. En el qual —gosaria dir— totes les traves, totes les contingències, totes les invencions més genials, totes les formes d'actuació conegudes en aquest tribunal, s'empren sense parar una vegada i una altra? És una causa que no podria existir, fora d'aquest lliure i gran país. He de dir que l'acumulació de costes a Jarndyce contra Jarndyce, Sra. Rachael —em temo que s'adreçava a ella, perquè jo estava distreta—, ara mateix puja a SEIXANTA o SETANTA MIL LLIURES¹⁸! —i recolzà l'esquena a la poltrona.

¹⁸ Segons l'evolució del poder adquisitiu de la £ equivaldria actualment de 5.760.000 € a 6.720.000 €.

Em sentia molt ignorant, però què hi podia fer? Estava tan poc familiaritzada amb el tema que mai no en vaig entendre res.

—I així, doncs, no ha sentit parlar mai del procés! —va dir el Sr. Kenge— Sorprenent!

—Sr., la Srta. Barbary —replicà la Sra. Rachael—, que al cel sigui...

—Així ho espero, n'estic segur —va dir el Sr. Kenge educadament.

—...desitjava que l'Esther sabés únicament el que podia ser-li de profit. I sap només el que aquí li hem dit, res més.

—Bé —féu el Sr. Kenge—. En general, molt encertat. Ara, el que importa —dirigint-se a mi—. Havent mort la Srta. Barbary, el seu únic parentesc —diguem-ne de fet, perquè he de fer-li notar que legalment no en té cap—, i naturalment, no considerant probable que la Sra. Rachael...

—Oh no! Sr. —va dir la Sra. Rachael ràpidament.

—Exacte —assentí el Sr. Kenge—. Es faci càrrec de la seva manutenció i despeses (no s'entristeixi, si us plau) està en condicions d'acceptar la renovació d'un oferiment que vaig rebre instruccions de fer a la Srta. Barbary fa uns dos anys, i que si bé va rebutjar, s'entenia que era renovable sota les lamentables circumstàncies esdevingudes. Ara, si confesso que represento en Jarndyce contra Jarndyce i en uns altres assumptes un home molt humanitari, i al mateix temps excepcional, faltaria en algun punt al meu compromís de discreció professional? —es va tornar a enfonsar a la poltrona, i ens mirà tranquil·lament a totes dues.

Semblava que fruís principalment amb el so de la pròpia veu. No me n'estranyava, perquè era melosa i sonora, i donava gran importància a tots els mots que proferia. S'escoltava amb satisfacció evident, i sovint duia el ritme de la seva música amb el cap, o bé arrodonia la frase amb la mà. Em va impressionar molt —fins i tot llavors, abans que sabés que s'havia format sota el model d'un gran lord que era client seu, i que generalment l'anomenaven Xerrameca Kenge.

—El Sr. Jarndyce —prosseguí—, sabedor de la —diria desolada— posició de la nostra joveneta, ofereix col·locar-la en un centre de primera classe; on completarà l'educació, on se n'assegurarà el benestar, on les seves necessitats raonables seran cobertes, i on se la capacitarà amb escreix per a l'acompliment de les seves obligacions en l'estament social, al qual ha abellit —podria dir a la Providència?— cridar-la.

El meu cor es commogué tantíssim, tant del que havia dit com de la colpadora manera de dir-ho, que no era capaç de parlar, per més que ho intentés.

—El Sr. Jarndyce —continuà— no hi posa cap condició, excepte que confia que la nostra joveneta no se n'anirà de l'esmentat centre sense el seu coneixement i autorització. Que es dedicarà fidelment a aconseguir aquestes fites, a la pràctica de les quals se subordinarà finalment. Que caminarà per les sendes de la virtut i l'honor, i..., el..., un..., etc.

Em sentia encara més incapaç de parlar que abans.

—I ara, què diu la nostra joveneta? Prengui-s'ho amb calma. Prengui-s'ho amb calma! Espero la seva resposta. Però prengui-s'ho amb calma!

El que el desemparat objecte de tal oferiment va intentar dir, no ho necessito repetir. El que va dir, ho podria explicar més fàcilment, si valgués la pena. El que va sentir, i el que sentirà fins que es mori, no ho podré explicar mai.

Aquesta entrevista tingué lloc a Windsor, on havia passat —que jo recordi— tota la meva vida. Al cap d'una setmana, àmpliament proveïda de tot allò indispensable, vaig anar-me'n, amb una diligència, cap a Reading.

La Sra. Rachael era massa bona persona per sentir qualsevol emoció quan em va acomiadar, però jo no era tan bona i vaig plorar amargament. Penso que hauria hagut de conèixer-la millor, després de tants anys, i que hauria d'haver fet el màxim possible perquè m'apreciés i després li sabés greu. Quan em va fer un petó de comiat al front, tan fred com el degoteig a l'empedrat de la porxada —aquell dia feia un fred glacial—, em vaig sentir tan desgraciada i tan culpable, que la vaig agafar i li vaig dir que sabia que era culpa meva que em pogués dir adéu amb tanta facilitat!

—No, Esther! —replicà— És la teva desgràcia!

La diligència era a l'entradeta de gespa —no havíem sortit fins a sentir-ne les rodes— i llavors, amb el cor entristit, me'n vaig anar. Va entrar a casa abans que pugessin el meu equipatge al sostre de la diligència, i tancà la porta. Des de la finestrella, i a través de les meves llàgrimes, vaig mirar enrere mentre vaig poder veure la casa. La meva padrina va deixar a la Sra. Rachael els escassos béns que posseïa, i es posarien en venda; i una vella catifa de vora del foc amb motius de roses, que sempre m'havia semblat la primera cosa que havia vist en aquest món, penjava a fora sota la neu i el gebre. Un dia abans o dos, vaig embolicar la meva estimada nina amb el seu xal i silenciosament la vaig enterrar —estic mig avergonyida d'explicar-ho— al jardí, sota l'arbre que ombrejava la meva finestra. No em quedava cap altra companyia sinó el meu ocell, i me'l vaig endur a la seva gàbia.

Quan la casa es perdé de vista, vaig seure, amb la gàbia de l'ocell a la palla que tenia als peus, al banc baix del davant, per poder mirar a fora per la finestrella alta; contemplava els arbres gebrats, que eren com boniques figuretes de guix; els camps completament setinats i blancs per la nevada d'anit; i el sol, tan vermell, però que escalfava ben poc; i el glaç, fosc com metall on els patinadors i els trineus s'havien endut la neu. A la diligència hi havia un senyor que seia davant meu, que com que anava molt abrigat semblava molt corpulent, però seia mirant per l'altra finestrella, i no es va adonar de la meva presència.

Pensava en la padrina que s'havia mort; en aquella nit que li llegia; en el posat sorrut tan fix i endurit de quan era al llit; en el lloc desconegut on

anava; en la gent que em trobaria, i com serien, i què em dirien; quan una veu dins la diligència em va clavar un terrible ensurt.

—Per què di... monis plora? —va dir.

Estava tan atemorida que vaig perdre la veu, i només vaig poder respondre sospirant: “Jo, senyor?” Perquè, és clar, vaig suposar que devia haver estat el senyor que anava tan embolicat, malgrat que encara mirava per la seva finestrella.

—Sí, vostè —va dir tot girant-se en rodó.

—No m’avia adonat que estigués plorant, senyor —vaig sospirar.

—Però plora! —va dir el cavaller— Miri!

Es va plantar gairebé al meu davant des del racó oposat de la diligència, em va passar un dels seus folrats punys de l’abric pels ulls —però sense fer-me mal— i em va ensenyar que era humit.

—Ho veu! Ara s’adona que sí —va dir—, oi?

—Sí, senyor —vaig dir.

—I per què plora? —va preguntar el senyor— Que no vol anar-hi?

—On, senyor?

—On? Doncs on sigui que vagi —va dir el senyor.

—Estic molt contenta d’anar-hi, senyor —vaig contestar.

—Bé, doncs posi’s contenta! —va dir el senyor.

Vaig pensar que era ben estrany; o que almenys el que podia veure d’ell era molt estrany, perquè anava embolicat fins a la barbeta, i s’amagava gairebé tota la cara sota una gorra de pell, amb amples corretges al costat, nuada sota la barbeta; però em vaig recuperar i no li tenia por. De manera que li vaig explicar que creia que devia haver plorat per la mort de la meva padrina, i perquè la Sra. Rachael no estava trista quan s’havia acomiadat de mi.

—Di... moni de Sra. Rachael! —va dir el senyor—. Deixi que se’n vagi volant a tot drap damunt una escombra!

Ara sí que vaig començar a tenir-li por de veritat, i el vaig mirar molt sorpresa. Però em vaig adonar que tenia uns ulls agradables, encara que continuava murmurant malhumoradament i motejava la Sra. Rachael.

Després d’una estoneta es va descordar l’abric, que em va semblar prou gros per abrigar tota la diligència, i va endinsar el braç en una butxaca fonda del costat.

—Ara, miri! —va dir— En aquest paper —curosament plegat— hi ha un tros del millor pastís de pruna que pugui comprar-se amb diners —una polzada de sucre per fora, com el greix de les costelles de corder. I aquí hi ha una panadeta feta a França, una preciositat, tant de mida com de qualitat. I de què suposa que és feta? De fetges d’ànecs encebats. Això és una panada! Ara vegem com s’ho menja.

—Gràcies, senyor —vaig contestar—, de veritat, moltes gràcies, i espero que no s’ofengui, és massa bo per a mi.

—Tocat un altre cop! —va dir el senyor, cosa que no vaig entendre gens; i ho va tirar tot per la finestrella.

No em va dirigir la paraula, fins que va baixar de la diligència, una mica abans de Reading, llavors em va aconsellar que fos bona noia i que estudiés; i em va fer una encaixada. He de dir que quan se'n va anar em vaig sentir alleujada. El vam deixar en una fita de pedra. Després sovint hi he passat passejant, mai gaire estona, sense deixar de pensar-hi i mig esperant trobar-lo. Però no es va donar mai el cas; així, a mesura que va passar el temps, se me'n va anar del cap.

Quan la diligència es va aturar, una senyora molt elegant alçà el cap a la finestrella i digué:

—La Srta. Donny.

—No, senyora, Esther Summerson.

—Molt rebé —va dir la senyora—, la Srta. Donny.

Aleshores vaig capir que es presentava a ella mateixa amb aquest nom, i em vaig disculpar a la Srta. Donny per la meva errada, i quan va demanar-m'ho li vaig assenyalar el meu equipatge. Sota la supervisió d'una elegant donzella el van carregar en un petit carruatge verd; després, la Srta. Donny, la donzella i jo hi vam pujar, i emprengué la marxa.

—Tot és a punt per a vostè, Esther —va dir la Srta. Donny—, i la planificació de les seves activitats s'ha arranjat exactament d'acord amb els desitjos del seu tutor, el Sr. Jarndyce.

—De..., deia, senyora?

—Del seu tutor, el Sr. Jarndyce —va dir la Srta. Donny.

Em vaig quedar tan parada que la Srta. Donny cregué que m'havia afectat massa el fred, i em deixà el seu flascó d'essències.

—Coneix el meu... tutor, el Sr. Jarndyce, senyora? —vaig preguntar, després de dubtar una bona estona.

—Personalment no, Esther —va dir la Srta. Donny—, només a través dels seus advocats, els Srs. Kenge i Carboy, de Londres. Un cavaller molt distingit, el Sr. Kenge. Realment eloqüent, de veritat. Alguns dels seus paràgrafs són absolutament majestuosos!

Considerava que era molt cert, però estava massa confosa per prestar-hi atenció. La ràpida arribada a la nostra destinació, abans que tingués temps de recuperar-me, va augmentar la meva confusió; mai no oblidaré l'aspecte irreal i incert de Greenleaf —la casa de la Srta. Donny— aquella tarda!

Però aviat m'hi vaig acostumar. Em vaig adaptar tan de pressa a la rutina de Greenleaf, que em semblava que hi era feia molt de temps: i que els temps d'abans amb la meva padrina, més aviat els havia somniats que no viscuts. Res era més precís, exacte i ordenat que Greenleaf. Hi havia un temps per a cada cosa, durant tot el sant dia, i cada cosa es feia al moment previst.

Érem dotze internes, i hi havia dues Srtes. Donny, bessones. Va quedar entès que, en endavant, hauria d'estar pendent de les meves qualificacions com a governanta; i no se'm va instruir únicament en tot el que s'ensenyava a Greenleaf, sinó que ben aviat em van encarregar ajudar en la instrucció de les altres noies. Si bé vaig ser tractada respecte a la resta com qualsevol altra alumna, aquesta singular diferència es féu en el meu cas des del començament. A mesura que en sabia més, ensenyava més, i d'aquesta manera a mesura que passava el temps tenia una munió de coses a fer, i n'estava molt contenta, perquè les noies n'estaven de mi. Per últim, com que sempre que una alumna nova es trobava una mica deprimida o trista se sentia tan segura quan es feia amiga meva –de veritat, no sé per què–, totes les nouvingudes foren confiades al meu càrrec. Deien que era molt amable; però estic segura que ho eren elles! Sovint em recordava de la resolució que vaig fer pel meu aniversari, de tractar de ser treballadora, estar contenta i animada, i de fer bé a algú, i guanyar-me una mica d'afecte si podia; i de veritat, de veritat, em sentia gairebé avergonyida d'haver fet tan poc i d'haver rebut tantíssim.

Vaig passar a Greenleaf sis anys de tranquil·litat i felicitat. Gràcies a Déu, pel meu aniversari mai no vaig veure en cap cara que hauria estat millor que no hagués nascut. Quan arribava el dia assenyalat, em portaven tantes mostres d'afecte i estimació que la meva habitació en quedava guarnida de Cap d'Any fins a Nadal.

En aquests sis anys no vaig sortir mai, excepte visites al voltant en temps de vacances. Aproximadament després dels sis primers mesos, vaig seguir el consell de la Srta. Donny respecte a la conveniència d'escriure al Sr. Kenge per dir-li que estava contenta i agraïda; i amb la seva aprovació vaig escriure-li una carta. Vaig rebre una resposta formal acusant-ne recepció, que deia: "N'anotem el contingut, que serà degudament comunicat al nostre client." Després d'això, alguna vegada havia sentit mencionar, a la Srta. Donny i a la seva germana, que les meves despeses eren pagades molt regularment; i aproximadament dos cops l'any em permetia escriure una carta similar, i sempre rebia a correu seguit exactament la mateixa resposta, amb la mateixa cal·ligrafia; i signada per Kenge i Carboy amb una altra, que suposava que era la del Sr. Kenge.

Em sembla tan curiós estar obligada a escriure tot això de mi mateixa! Com si aquest relat fos el relat de la meva vida! Però la meva personeta aviat en quedarà al marge.

Havia passat a Greenleaf sis anys de tranquil·litat –trobo que ho dic per segona vegada– veient en els del meu voltant, com si fossin un mirall, cada estadi de la meva creixença i canvi, quan un matí de novembre vaig rebre aquesta carta. N'ometo la data:

Old Square, Lincoln's Inn

Madam,

Jarndyce contra Jarndyce

El nostre clnt el Sr. Jarndyce estant a pnt de rbr a casa seva, per Ordre del Trb de la Cella, una Tutelada del Trb en aquesta causa, a la qual desitja propnar una aprpda cmpny, ens encomana que l'informem que rebrà de bon grat el seus servs en l'abdtia funció.

Ho hem arrijt per tal que sigui tramsa, carruatge pagat, pel cotxe de les vuit en punt des de Reading, el dilluns vinent al matí, al White House Cellar, Piccadilly, Londres, on un dels nostres escvts l'esperarà per dur-la al nostre dsptx dalt dit.

Quedem, Madam, els Seus obedts Servrs.

Kenge i Carboy

Srta. Esther Summerson

Mai, mai, mai no oblidaré l'emoció que aquesta carta causà a la casa! Fou tan entenedidor que elles es preocupessin tant de mi; fou tan clement aquell Pare que no m'havia oblidat, per haver-me fet el camí d'òrfena tan planer i fàcil, i per haver propiciat envers mi tanta joventut; que gairebé no ho podia suportar. No era que jo els hagués volgut estalviar penes –em temo que no; sinó que el plaer, el dolor, l'orgull i la joia, i l'humil recança hi eren tan barrejats, que el meu cor semblava a punt d'esclatar ple com era d'èxtasi.

La carta em va avisar del meu trasllat només amb cinc dies d'anticipació. Com bategava el meu cor!, quan cada minut afegia proves d'afecte i amabilitat a les que durant aquests cinc dies m'havien mostrat; i quan per fi arribà el darrer matí, i em van dur per totes les habitacions, perquè pogués veure-les per última vegada; i quan algunes van dir plorant “Esther, maca, digue'm adéu aquí, a la vora del llit, on per primera vegada em vas parlar tan dolçament” i quan unes altres em demanaven només que anotés els seus noms, “amb l'afecte d'Esther”; i quan totes em van envoltar amb els seus regals de comiat, i s'arrapaven a mi plorant i somiquejant “Què farem quan l'estimada, l'estimada Esther se n'hagi anat?”; i quan els vaig intentar dir que totes elles havien estat molt bones i pacients amb mi, i com les beneïa i els ho agraiïa a cadascuna.

I quan les dues senyoretetes Donny es dolien tant d'acomiar-se com les altres noies; i quan les donzelles em van dir “Déu la beneeixi, Srta., onsevulla que vagi!”, i quan el vell jardiner, lleig i coix, que pensava que gairebé no s'havia fixat en mi durant tots aquests anys, va venir panteixant darrere el cotxe per donar-me un ram de geranis i dir-me que havia estat la nineta dels seus ulls –de debò que el bon home ho va dir!–, com em bategava el cor!

Com podia impedir-ho? Quan, després de tot això, vaig arribar a l'escola dels més petits, em va sorprendre veure totes les pobres criatures que eren al pati fent onejar barrets i gorres acomiadant-se de mi, i el cavaller i la

dama de cabells grisos, la filla dels quals havia ajudat a estudiar i que m'havien rebut a casa seva —es deia que eren els més benestants de la comarca—, que sense cap protocol em deien cridant: “Adéu Esther. Que siguis molt feliç!” Com podia impedir-ho? Si m'arraulia sobre mi mateixa dins el cotxe, i deia una vegada i una altra: “Oh, estic tan agraïda, estic tan agraïda!”

Però, és clar que aviat em vaig adonar que no podia dur llàgrimes on anava, després de tot el que havien fet per mi. Per tant, és clar, vaig procurar somiquejar menys i persuadir-me d'estar tranquil·la a còpia de dir-me, sovint: “Esther, vinga, de debò, cal que n'estiguis! Això no pot ser!” Per fi em vaig recuperar bastant, si bé em temo que vaig tardar més del que s'esperava; i quan em vaig haver refrescat els ulls amb aigua d'espígol, era el moment d'estar a l'aguait de Londres.

Estava del tot segura que ja hi érem, quan encara faltaven deu milles; i quan realment hi vam ser, que no hi arribaríem mai. De totes maneres, quan vam començar a sotraguejar damunt el paviment empedrat, i especialment quan qualsevol altre vehicle semblava que se'ns tirés al damunt, i semblava que ens tiréssim damunt els altres, vaig començar a creure que s'apropava la fi del viatge. Molt aviat ens vam aturar.

Un jove que, per cert, anava tot entintat, se m'adreçà des de la vorera i em digué:

—Sóc de Kenge i Carboy, senyoreta, de Lincoln's Inn.

—A la seva disposició, senyor —vaig dir.

Era molt servicial; i mentre em donava la mà per pujar a una calessa, després d'haver supervisat el trasllat del meu equipatge, li vaig preguntar si hi havia un gran incendi en algun lloc. Perquè els carrers eren tan plens d'una densa fumera fosca, que gairebé no es podia veure res.

—Oh no, senyoreta —va dir—. Això és una especialitat¹⁹ de Londres.

Mai no havia sentit parlar d'una cosa semblant.

—La boira, senyoreta —va dir el noi.

—Oh, és clar! —vaig dir.

Vam dirigir-nos lentament a través dels carrers més bruts i foscos mai vistos sota la capa del cel, pensava, i que eren en un estat de tal desconcert i confusió que em preguntava com la gent no perdia l'esma, fins que vam passar a una sobtada quietud sota un antic portal, vam continuar a través d'una plaça silenciosa i després vam arribar en un estrany racó, on hi havia una entrada dalt d'un tram ampli d'esglaons força drets, com l'entrada d'una església. I realment, a fora davall un claustre, hi havia un cementiri, perquè vaig veure les làpides des de la finestra de l'escala.

¹⁹ De la boira molt espessa, en diuen “pea souper”, puré de pèsols.

Era Kenge i Carboy. El noi em féu passar a través d'una oficina exterior al despatx del Sr. Kenge –no hi havia ningú– i educadament va col·locar una poltrona per a mi a la vora del foc. Després em va fer fixar en un mirallet que penjava d'un clau en la campana de la xemeneia.

—Senyoreta, en cas que vulgui donar-se una ullada després del viatge, perquè ha de presentar-se al Cancellier. No és que sigui necessari, n'estic segur –va dir el noi cortesament.

—Presentar-me al Cancellier? –vaig dir, momentàniament sobresaltada.

—Només un formalisme, senyoreta –replicà el jove–. El Sr. Kenge ara és a la sala del tribunal. Li expressa el seus compliments, i li agradaria que prengué una mica de refrigeri –hi havia galetes i una gerra de vi en una tauleta–, i que donés un cop d'ull al diari –el noi me'l donà mentre parlava. Després atjà el foc i se'n va anar.

Tot era tan estrany –l'estranya manera de ser de nit a ple dia, les espelmes cremant amb una flama blanca i amb un aspecte nu i fred– que llegia els mots del diari sense assabentar-me del significat, i em vaig adonar que llegia repetidament les mateixes paraules. Com que no tenia sentit continuar així vaig deixar estar el diari i vaig fer una ullada al barret a través del mirall per veure si m'esqueia bé, a l'habitació que era mig il·luminada, a les taules polsoses i envellides, a les piles d'escrits, i a la llibreria farcida dels llibres completament inexpressius i que mai no havien cridat l'atenció. Després vaig continuar pensant, pensant, pensant; i el foc va continuar cremant, cremant, cremant; i les espelmes continuaven parpellejant i gotejant, i no hi havia mocallums –fins que el noi al cap d'una estona en va dur un parell de molt bruts; així durant dues hores.

Per fi va arribar el Sr. Kenge. Ell no havia canviat; però es va sorprendre de veure que jo havia canviat molt, i semblà content.

—Atès que serà la senyoreta de companyia de la noia que ara és a la cambra privada del Cancellier –va dir–, hem considerat oportú que vostè, senyoreta Summerson, sigui també a l'entrevista. Suposo que la presència del Lord Cancellier no l'atordirà, oi?

—No senyor, no ho crec –realment no veia per què m'havia d'atordir.

Així, doncs, el Sr. Kenge em va agafar del braç, vam donar la volta a la cantonada, passàrem sota una columnata i vam entrar per una porta lateral. A través d'un passadís vam arribar a una espècie de confortable habitació, on una senyoreta i un noi eren dempeus a la vora d'un gran foc que rugia perceptiblement. Entre ells i el foc s'interposava una mampara, on es recolzaven tot xerrant.

Quan vaig entrar tots dos van alçar la vista, i la noia, amb la resplendor del foc, em va semblar tan bonica! Amb una cabellera tan rossa i

abundant, uns ulls tan blaus i clars, i una expressió tan franca, innocent i radiant!

—Senyoreta Ada —digué el Sr. Kenge—, aquesta és la senyoreta Summerson.

Va venir a saludar-me amb un somriure de benvinguda i estenent la mà, però de sobte semblà canviar de parer i em va fer un petó. En resum, tenia unes maneres tan naturals, captivadores i seductores, que al cap de pocs minuts érem assegudes al banc de la finestra, sota la claror del foc, xerrant totes dues tan lliurement i agradablement com cal.

Quin pes que em vaig treure de sobre! Era tan agradable saber que confiava en mi, i que li agradava! Era tan bondadós de part seva, i tan encoratjador per a mi!

El noi era un cosí llunyà, em va dir, i es deia Richard Carstone. Era atractiu, amb cara ingènua, i una rialla molt encomanadissa; després de cridar-lo que vingués on sèiem es va quedar al nostre costat, també sota la claror del foc, xerrant animadament com un xicot eixerit. Era molt jove; llavors no en tenia més de dinou, potser menys, però era gairebé dos anys més gran que ella. Tots dos eren orfes i —cosa que em semblà inesperada i curiosa— abans d'aquest dia no s'havien vist mai. El fet d'haver-nos trobat tots tres per primera vegada, en un lloc tan inusual, era digne de parlar-ne; i en vam parlar; i el foc, que havia parat de rugir, ens feia l'ullet amb dues brases rogenques com —segons digué en Richard— si fos un vell lleó endormiscat de la Cancelleria.

Xerràvem en veu baixa, perquè un cavaller d'etiqueta amb perruca enreixada hi entrava i en sortia freqüentment, i quan ho feia podíem sentir un murmuri distant, que ens digué que era un dels advocats de la nostra causa que s'adreçava al Lord Canceller. Va dir al Sr. Kenge que el Canceller acabaria al cap d'uns cinc minuts; i de seguida vam sentir un enrenou i una arrossegadissa de peus, i el Sr. Kenge ens digué que el tribunal havia clos la sessió, i que sa senyoria era a la cambra contigua.

El cavaller de la perruca enreixada obrí la porta gairebé immediatament i invità el Sr. Kenge que hi entrés. A continuació vam entrar tots a la cambra veïna; primer el Sr. Kenge, amb la meva noieta —ara m'és tan natural dir-li-ho, que no puc evitar d'escriure-ho així; i allí, senzillament vestit de negre, assegut en una poltrona prop d'una taula vora la llar, hi havia sa senyoria, la seva toga orlada amb un preciós galó d'or era damunt una altra cadira. Quan hi vam entrar ens va fer una mirada inquisitiva, però les seves maneres eren a la vegada amables i corteses.

El cavaller de la perruca enreixada va deixar feixos d'expedients a la taula de sa senyoria, i sa senyoria sense dir res en va triar un, i va començar a passar fulls.

—La Srta. Clare —digué el Lord Canceller—, la Srta. Ada Clare?

El Sr. Kenge la presentà, i sa senyoria li pregà que s'assegués a prop seu. De seguida em vaig adonar que l'admirava i que s'interessava per ella. Em va emocionar pensar que la casa d'una criatura tan jove i preciosa hagués de ser representada per un lloc oficial tan sec. El Lord Cancellor Suprem, amb tota la seva esplendor, era un pobre substitut de l'amor i l'orgull d'uns pares.

—El Jarndyce en qüestió —va dir el Lord Cancellor encara passant fulls— és el Jarndyce de Casa Inhòspita?

—El Jarndyce de Casa Inhòspita, senyoria —digué el Sr. Kenge.

—Un nom gens acollidor —va dir el Lord Cancellor.

—Actualment, amb tot, és un lloc molt acollidor, senyoria —va dir el Sr. Kenge.

—I Casa Inhòspita —prosseguí sa senyoria— és a...

—Hertfordshire, senyoria.

—El Sr. Jarndyce de Casa Inhòspita no és casat? —va preguntar sa senyoria.

—No n'és, senyoria —va dir el Sr. Kenge.

Una pausa.

—El jove Sr. Richard Carstone és present? —va preguntar el Lord Cancellor mirant cap a ell.

En Richard féu una reverència i s'avançà.

—Hum! —proferí el Lord Cancellor, girant més fulls.

—El Sr. Jarndyce de Casa Inhòspita, senyoria —puntualitzà el Sr. Kenge, en veu baixa—, si em permet que ho recordi a Sa Senyoria, ha disposat una companyia adequada per a...

—Per al Sr. Richard Carstone? —crec que vaig sentir que deia sa senyoria amb veu també baixa i amb un somriure, però no n'estic del tot segura.

—Per a la Srta. Ada Clare. Aquesta és la noia, la Srta. Summerson.

Sa senyoria em dirigí una mirada indulgent, i correspongué a la meva salutació afablement.

—La Srta. Summerson no té parentiu amb cap part de la causa, veritat?

—No, senyoria.

El Sr. Kenge s'inclinà abans d'acabar de dir-ho i murmurà alguna cosa. Sa senyoria, amb la vista fixada en els documents, l'escoltava, assentí amb el cap dues o tres vegades, girà més fulls i no va tornar a dirigir-me la mirada fins que ens en vam anar.

El Sr. Kenge s'enretirà, i també en Richard, cap a on era, vora la porta, deixant la meva reina —m'és tan natural dir-li-ho, que un altre cop no puc estar-me'n— asseguda a la vora del Lord Cancellor; sa senyoria li parlava una mica confidencialment; li va preguntar, com em va explicar després, si havia reflexionat sobre la solució proposada, i si creia que seria feliç sota el sostre del Sr. Jarndyce de Casa Inhòspita, i per què ho creia. A continuació s'alçà

cortesament i l'acomiadà. Després parlà un minut o dos amb en Richard Carstone; no asseguts, sinó dempeus, i ambdós més relaxats i amb menys cerimonial –com si sabés, malgrat que era el Lord Canceller, la manera de posar-se a l'alçada de la ingenuïtat d'un xicot.

—Molt bé! –digué en veu alta sa senyoria– Signaré l'ordre. El Sr. Jarndyce de la Casa Inhòspita ha escollit, fins on puc jutjar –llavors fou quan em mirà– una molt bona acompanyant per a la noia, i el conjunt de disposicions sembla el més adequat a les circumstàncies presents.

Ens va acomiadar amablement, i vam sortir, molt agraïts que hagués estat tan afable i considerat; amb la qual cosa certament no havia perdut dignitat, sinó que ens semblà que n'havia guanyada.

Quan érem sota la columnata, el Sr. Kenge recordà que se n'havia de tornar un moment per fer una pregunta; ens va deixar dins la boira, a prop del carruatge i els servents del Lord Canceller que esperaven que sortís.

—Bé! –digué en Richard Carstone– Això s'ha acabat! On anem a continuació, senyoreta Summerson?

—No ho sap? –vaig preguntar.

—Gens ni mica –va dir.

—I tampoc ho saps tu, amor meu? –vaig preguntar a l'Ada.

—No! –replicà– I tu?

—En absolut –vaig dir.

Ens vam mirar, mig rient, com si fóssim nens perduts al bosc, quan una curiosa velleta amb un barret atrotinat, que duia una bosseta de malla, se'n apropà fent reverències i somrient, amb aires de gran cerimònia.

—Oh! –va dir– Els tutelats de Jarndyce! Mo... olt contenta, certament, de tenir l'honor! És un bon averany per a la joventut, la bellesa i l'esperança trobar-se en aquest lloc, i no saber què en pot resultar.

—Boja! –xiuxiuejà en Richard sense pensar que podia sentir-lo.

—Exacte! Boja, jove –replicà tan ràpidament que ell se sentí completament avergonyit–, jo també vaig ser una tutelada. I no era boja llavors –anava fent reverències i somrient a cada frase–, tenia joventut i esperança. I crec que bellesa. Ara importa ben poc. Cap de les tres em van servir, o salvar. Tinc l'honor d'anar regularment al tribunal. Amb els meus documents. Espero un judici. Aviat. El Dia del Judici. He descobert que el sisè segell esmentat a la Bíblia és el Gran Segell²⁰. Fa temps que s'ha obert! Els ho prego, acceptin la meva benedicció.

Com que l'Ada estava una mica atemorida vaig dir, per congraciar-nos amb la pobra senyora, que li quedàvem molt agraïts.

²⁰ El personatge identifica el sisè segell de l'Ap (6.12) amb el Gran Segell d'Anglaterra custodiat pel Lord Canceller.

—Sí... í —digué melindrosament—, m’ho imagino. Aquí tenim en Xerrameca Kenge. Amb el seus documents! Com es troba el nostre honorable senyor?

—Molt bé, molt bé! Ara no molesti, és una bellíssima persona! —va dir el Sr. Kenge començant la retirada.

—De cap manera —continuava al meu costat i de l’Ada—, res de molestar. Faré testament a favor d’ambdues..., cosa que no molesta, crec? Espero judici. Aviat. El Dia del Judici. Això és un bon averany per a vostès. Acceptin la meva benedicció!

Es va aturar a baix de l’ampli tram d’escales; i quan vam mirar enrere tot pujant, encara era allí, dient també amb reverències i somriures entre cadascuna de les seves breus frases:

—La joventut. I l’esperança. I la bellesa. I la Cancelleria. I en Xerrameca Kenge! Apa! Si us plau, acceptin la meva benedicció!

Capítol 4

Filantropia Telescòpica

El Sr. Kenge, quan va arribar al seu despatx, ens digué que passariem la nit a casa de la Sra. Jellyby; i després, adreçant-se a mi, em digué que estava segur que sabia qui era la Sra. Jellyby.

—Realment no ho sé, Sr. —vaig contestar—, potser el Sr. Carstone..., o la Srta. Clare...

Però no, no sabien res de la Sra. Jellyby.

—Va... ja! La Sra. Jellyby —va dir el Sr. Kenge que era d'esquena al foc, i es mirava la catifa empolegada com si es tractés de la biografia de la Sra. Jellyby— és una dama d'una molt remarcable força de caràcter, que es dona completament als altres. Unes quantes ocasions s'ha dedicat a un ampli ventall d'assumptes públics, i en el moment present —fins que una altra cosa li cridi l'atenció— es consagra a la qüestió de l'Àfrica, des del punt de vista del conreu en massa de les baies de cafè... i dels indígenes... i del feliç establiment, a les ribes dels rius africans, de la nostra superpoblació. El Sr. Jarndyce, que està sempre disposat a ajudar qualsevol obra que es consideri una bona obra, i que és molt sol·licitat pels filantrops, crec que té una molt bona opinió de la Sra. Jellyby.

El Sr. Kenge, després de posar-se bé el corbatí, ens mirà.

—I el Sr. Jellyby, senyor? —apuntà en Richard.

—Ah! El Sr. Jellyby és... un... no sé una millor manera de descriure'l que dient que és el marit de la Sra. Jellyby.

—Un no ningú, senyor? —digué en Richard enriolat.

—No he dit això —replicà seriosament—, no ho puc dir, és clar, perquè no sé res del Sr. Jellyby. Mai, que jo sàpiga, no he tingut el plaer de veure'l. Potser es tracta d'un gran home; però, per dir-ho així, s'ha fos... fos en les més brillants qualitats de la seva dona.

El Sr. Kenge prosseguí explicant-nos que el camí fins a Casa Inhòspita, en un vespre com el d'avui, hauria estat llarg, fosc i tediós, i com que ja havíem estat de viatge, el mateix Sr. Jarndyce havia proposat aquesta solució. L'endemà al matí tindriem a la porta un carruatge que ens duria fora ciutat.

Després va fer sonar una campaneta i entrà el jove cavaller. El Sr. Kenge l'anomenà Guppy i li preguntà si les maletes de la Srta. Summerson i la resta de l'equipatge “havia estat despatxat”. El Sr. Guppy va dir que sí, que havia estat despatxat, i que també un cotxe esperava per endur-se'ns tan aviat com volguéssim.

—Doncs només em manca —va dir el Sr. Kenge tot estrenyent-nos les mans— expressar la meva més viva satisfacció per... —Bon dia, Sta. Clare! L'arranjament que avui s'ha dut a terme, i la meva... —Adéu, Sta. Summerson!

...viva esperança que això els durà la felicitat, el... –Encantat d’haver-lo conegut, Sr. Carstone! ...benestar, i avantatges des de tots els punts de vista, per a tots plegats! Guppy, deixa la colla sana i estàlvia allí.

—On és “allí”, Sr. Guppy? –preguntà en Richard mentre baixàvem escales avall.

—Aquí mateix –va dir el Sr. Guppy–, a la cantonada de Thavies Inn, sap?

—He de dir-li que no ho sé, perquè sóc de Winchester, i desconec Londres.

—A tombar la cantonada –va dir el Sr. Guppy–. Girem per Chancery Lane, tallem per Holborn i en quatre minuts hi som, a tocar tocar. Ara gaudim d’una especialitat ben londinenca, oi senyoreta?

Semblava que s’ho passava molt bé a costa meva.

—Té tota la raó! La boira és molt densa –vaig dir.

—Estic segur, tanmateix, que no l’afecta –va dir el Sr. Guppy tot recollint l’escaleta–, al contrari, sembla que li escaigui, senyoreta, si s’ha de jutjar per la seva aparença.

Sabia que em feia el compliment amb tota la bona intenció, i quan va tancar la porta i va pujar dalt del pescant, vaig riure d’haver-me posat vermella; tots tres riguèrem i xerràrem de la nostra inexperiència, i de les rareses de Londres, fins que vam girar sota una arcada cap a la nostra meta: un carrer estret de cases altes, una mena de cisterna allargassada per encabir-hi boira. Hi havia una petita i confusa colla de gent, principalment nens, aglomerada al voltant de la casa on vam parar, que tenia un deslluït rètol de llautó a la porta, amb la inscripció JELLYBY.

—No s’espantin! –digué el Sr. Guppy mirant-nos des de la finestrella del cotxe– Un dels petits Jellyby ha aconseguit fer passar el cap per la barana que dóna al pati dels baixos!

—Pobra criatura –vaig dir–, deixi’m sortir, si us plau!

—Li prego que vagi amb compte, senyoreta. Els petits Jellyby sempre en duen alguna de cap.

Em vaig dirigir cap a la pobra criatura, que era una de les més desgraciadetes i brutes que hagi vist mai, i el vaig trobar molt sufocat, espantat i plorant de valent; estava atrapat pel coll entre dos barrots de ferro, mentre un lleter i un vigilant²¹, amb la millor intenció del món, miraven de treure’l d’allà estirant-lo pels peus i suposant que el seu crani era compressible. Quan em vaig adonar –després de calmar-lo– que era un nen petit amb el cap naturalment gros, vaig pensar que potser per on el cap havia passat el cos seguiria, i els vaig dir

²¹ ‘Beadle’, un funcionari de rang inferior d’un districte municipal. En l’època de Dickens depenia de la parròquia i s’encarregava de funcions religioses, com ara mantenir l’ordre a l’església, i també civils, com ara dirigir els orfenats –el Sr. Bumble de ‘Oliver Twist’ en seria un exemple–, presidir els enterraments dels pobres, cuidar els cementiris i més coses. Una barreja de sagristà, algtziri i sereno.

que la millor manera de treure'l era empenyent-lo cap endavant. Això fou tan ben rebut pel lleter i el vigilant que hauria caigut al pati si no l'hagués agafat per la bata, mentre en Richard i el Sr. Guppy, travessant la cuina, baixaven corrent al pati per agafar-lo quan el deixessin anar. Per fi va arribar a baix feliçment sense cap més incident, i llavors, completament enfurit, va començar a pegar al senyor Guppy amb la guia d'un cèrcol.

No va comparèixer ningú de la casa, excepte una persona amb esclops, que havia estat burxant el nen des de sota amb una escombra; no sé amb quina intenció, i crec que ella tampoc. Per tant, vaig suposar que la Sra. Jellyby no era a casa; em vaig quedar del tot parada quan va reaparèixer aquella persona al passadís, ara sense esclops, i va pujar davant meu i de l'Ada a l'habitació del darrere del primer pis, i ens va anunciar com "Les dues senyoretetes, la 'nyora Jellyby!" Tot pujant ens havíem topat amb algunes altres criatures, que ens fou difícil esquivar anant a les fosques; i quan érem en presència de la Sra. Jellyby, una de les pobres criatures va rodolar escales avall tot un tram —em va semblar— fent un gran enrenou.

La Sra. Jellyby ens va rebre amb perfecta impassibilitat; la seva cara no reflectia cap de les preocupacions que no podíem evitar de mostrar a les nostres, quan el cap de la pobra criatura va il·lustrar el seu recorregut amb un rebot a cada graó —després en Richard ens digué que en contà set abans de l'aterratge. Era una dona bonica, molt menuda i rodona, d'entre els quaranta i cinquanta, amb uns ulls atractius, si bé tenien el curiós hàbit de semblar que miraven a la llunyania. Com si —un altre cop segons en Richard— no poguessin veure res més proper que l'Àfrica.

—Estic molt contenta, de veritat —va dir la Sra. Jellyby amb veu agradable—, de tenir el plaer de rebre'ls. Tinc en una gran consideració el Sr. Jarndyce, i ningú per qui s'interessa no pot ser-me indiferent.

Li expressàrem el nostre reconeixement i vam seure rere la porta on hi havia un sofà espatllat que coixejava. La Sra. Jellyby tenia una bona cabellera, però estava tan ocupada amb les seves obligacions africanes que no la pentinava. El xal que l'embolicava folgadamente va caure-li a la cadira quan va avançar cap a nosaltres; i quan es va girar per tornar al seient, no vam poder evitar d'adonar-nos que el vestit no li cobria ben bé l'esquena, i que aquest espai obert era encreuat transversalment amb un reixat de randa —tal com s'estila a les gloriètes.

L'habitació, sembrada de paperassa i gairebé ocupada per un gran escriptori cobert d'un desordre similar, he de dir que estava no sols molt desendregada, sinó també molt bruta. El nostre sentit de la vista ens obligava a adonar-nos-en, mentre que amb el de l'oïda estàvem al cas de la pobra criatura que havia rodolat escales avall: crec que a la cuina del darrere, on algú semblava com si l'ofegués.

Però el que ens cridà principalment l'atenció fou una noia pansida i d'aspecte malaltís, però no lletja, que era a l'escriptori: seia mossegant les barbes de la seva ploma i esguardant-nos fixament. Suposo que mai ningú no ha estat tan entintat. I des dels cabells embullats fins als seus bonics peus, desfigurats per unes esparracades sabatilles de setí foradades pel taló, realment semblava que cap de les peces de roba que duia, ni tan sols una agulla, era en bon estat o al lloc adequat.

—Em troben, estimades —va dir la Sra. Jellyby mentre apagava els dos grans ciris dels canelobres de llauna de l'escriptori, cosa que féu que l'habitació fes una forta olor de sèu calent (el foc s'havia apagat i a la llar no hi havia sinó cendres, un feix de llenya, i un atiador)—, em troben, estimades, com de costum, molt enfeïnada, però ja m'excusaran. En aquest moment el projecte de l'Àfrica absorbeix tot el meu temps. Em cal mantenir correspondència amb organismes públics i amb gent privada de tot el país desitjosa del benestar dels seus. Estic contenta de dir que avança. Esperem tenir, l'any vinent per aquestes dates, de cent cinquanta a dues-centes pròsperes famílies cultivant cafè i educant els nadius de Borrioboola-Gha, a la riba esquerra del Níger.

Com que l'Ada no deia res, sinó que em mirava, vaig dir-li que devia ésser molt gratificant.

—És gratificant —va dir la Sra. Jellyby—, implica la consagració de totes les meves energies disponibles, però això no és res, mentre tingui èxit, i cada dia estic més segura que així serà. Sap, Srta. Summerson, gairebé m'estranya que vostè no hagi pensat mai en l'Àfrica.

Aquesta derivació del tema fou tan inesperada per a mi, que em vaig quedar parada, sense saber què dir-li. Vaig apuntar que el clima...

—El millor clima del món! —exclamà la Sra. Jellyby.

—Vol dir, Sra.?

—I tant! Amb precaució —va dir la Sra. Jellyby—. Si va a Holborn, sense precaució, l'atropellaran. Si va a Holborn, amb precaució, no l'atropellaran mai. Així mateix a l'Àfrica.

—Sens dubte —vaig dir, referint-me només a Holborn.

—Si els ve de gust —digué la Sra. Jellyby mentre ens posava a les mans un bon nombre d'articles— donar una ullada a les puntualitzacions d'aquest encapçalament, i sobre el tema principal —que ha estat molt divulgat—, mentre acabo una carta que estic dictant a la meva filla gran, que és la meva amanuense...

La noia de l'escriptori va parar de mossegar la ploma i mig vergonyosa, mig malhumorada, ens va tornar la salutació que li havíem fet.

—...i de moment hauré acabat —prosseguí amb un dolç somriure la Sra. Jellyby—, si bé la meva feina mai no s'acaba. On passes, Caddy?

—Presenta els seus compliments al Sr. Swallow, i es permet... —va dir la Caddy.

—I em permet —dictà la Sra. Jellyby— informar-lo, en referència a la seva carta preguntant sobre el projecte de l'Àfrica... No, Peepy! No, de cap manera!

L'així anomenat Peepy era la pobra criatura que havia rodolat escales avall, i ara interrompia la correspondència presentant-se amb un pegat al front i els genolls nafrats. Tant l'Ada com jo no sabíem si compadir-lo més pels morats o per la brutícia. La Sra. Jellyby només va afegir, amb el plàcid tarannà amb què ho deia tot: “Vés-te'n, Peepy! Entremaliat!” I un altre cop clavà els seus preciosos ulls a l'Àfrica.

De totes maneres, com que ella de seguida continuà dictant i jo no interrompia res fent-ho, em vaig atrevir a deturar el pobre Peepy quan sortia i agafar-lo per agombolar-lo. Es va quedar molt estranyat, i també que l'Ada li fes un petó; però aviat s'adormí als meus braços, sospirant a intervals cada vegada més espaiats, fins que quedà quiet del tot. Estava tan ocupada amb en Peepy que em vaig perdre els detalls de la carta, si bé en vaig treure una impressió tal de la momentània importància de l'Àfrica, i de l'absoluta insignificança dels altres llocs i coses, que em vaig sentir totalment avergonyida d'haver-hi pensat tan poc.

—Les sis en punt! La nostra hora de sopar és teòricament a les cinc, si bé sopem a qualsevol hora! Caddy, indica les seves habitacions a la Srta. Clare i a la Stra. Summerson. Potser voldran canviar-se? M'excusaran, ho sé, per estar tan ocupada. Oh, aquesta entremaliada criatura! Si us plau, deixi'l a terra, Srta. Summerson!

Li vaig demanar permís per no deixar-l'hi, dient-li que de veritat no era cap molèstia; me'l vaig endur a dalt i el vaig deixar damunt el meu llit. L'Ada i jo teníem les habitacions de dalt amb una porta que les comunicava. Eren excessivament buides i desordenades, i la cortina de la meua finestra se subjectava amb una forquilla.

—Voldran aigua calenta, veritat? —digué la Srta. Jellyby tot mirant al voltant per si veia una gerra amb nansa, però era una recerca inútil.

—Si no és cap molèstia —vam dir.

—Oh, no és molèstia —contestà la Srta. Jellyby—. El problema és si n'hi ha.

El vespre era tan fred i les habitacions feien tanta sentor d'humitat, que he de confessar que em sentia una mica desgraciada; i l'Ada estava mig plorosa. Però ben aviat vam riure i estàvem atrafegades obrint l'equipatge, quan la Srta. Jellyby va tornar per dir-nos que ho sentia molt, però que no hi havia aigua calenta, que no havia pogut trobar el calderó, i que la caldera s'havia espatllat.

Li vam dir que no es preocupés i ens vam afanyar tant com vam poder per tornar a la vora del foc. Tanmateix, tots els nens havien pujat al replà de fora per contemplar l'estrany fenomen d'en Peepy tombat al meu llit; i la

constant aparició, a les frontisses de les portes, de nassos i dits que perillaven ens distreia l'atenció. Era impossible tancar la porta de cap de les dues cambres; el meu pany no tenia maneta, semblava que volia que hi donessis corda; i si bé la maneta del de l'Ada girava i girava amb la màxima suavitat, això no produïa cap efecte damunt el pany. En conclusió, vaig proposar als nens que entressin i s'estiguessin quiets vora la taula, i els contaria el conte de la Caputxeta Vermella mentre em vestia; així ho van fer, i estigueren quiets com ratolins, fins i tot en Peepy, que es despertà oportunament abans de l'aparició del llop.

Baixant ens vam trobar un gerro a la finestra de l'escala, amb la inscripció "Obsequi de Tunbridge Wells", amb una xinxeta encesa que hi flotava; i una dona jove de cara inflada, embolicada amb una bufanda de franel·la, que estossejava horriblement, ventant el foc del saló –ara comunicat per una porta oberta amb la cambra de la Sra. Jellyby. Hi havia tanta fumera que, sense exagerar, tots vam estar asseguts tossint i amb els ulls plorosos i les finestres obertes durant mitja hora; temps durant el qual la Sra. Jellyby, amb la mateixa dolcesa d'ànim, dictava cartes a propòsit de l'Àfrica. El fet que estigués ocupada, he de dir que em suposà un gran alleujament, perquè en Richard ens contà que s'havia rentat els peus en una plàtera, i que havien trobat el calderó a la taula del tocador, i va enriolar tant l'Ada que em van fer riure de la manera més ridícula.

Una mica després de les set vam baixar a sopar; amb compte, segons consell de la Sra. Jellyby, perquè la catifa de l'escala, a banda ésser molt deficient en barrots fixadors, estava tan estripada que esdevenia un veritable parany. Hi hagué un bacallà excel·lent, un rostit de bou, un plat de costelles i un púding; un excel·lent sopar, si no fos que no podia parlar-se de cocció, tot era gairebé cru. La dona jove embufandada servia i ho deixava anar tot damunt de la taula fos on fos, i no ho movia fins que ho retirava a l'escala. La persona que havia vist amb esclops –que suposava que era la cuinera– apareixia sovint i l'escriassava des de la porta, sembla que es tenien animositat.

Durant tot el sopar –que fou llarg, a causa d'accidents tals com el plat de patates extraviat a la galleda del carbó, i la maneta del llevataps que va cedir i va impactar a la barbeta de la que servia– la Sra. Jellyby va mantenir la tranquil·litat que la caracteritzava. Ens va contar un munt de coses interessants de Borrioboola-Gha i els nadius; i va rebre tantes cartes que en Richard, que seia al seu costat, en va veure quatre de cop a la salsera. Algunes de les cartes que ens llegí eren actes de comitès de dames o resolucions d'assemblees de dames, algunes altres eren sol·licituds de gent interessada en diversa mesura a propòsit del cultiu del cafè i els nadius; algunes requerien resposta, i per aquestes va fer aixecar de taula tres o quatre vegades la seva filla gran a escriure. Estava enfeinadíssima, i sens dubte, tal com ens va assegurar, consagrada a la causa.

Estava una mica encuriosida mirant d'endevinar qui era un senyor pacient, calb i amb ulleres, que es deixà anar en una cadira vacant –no hi havia ni cap ni peus de taula– després d'enretirar el peix, i que semblava que se sotmetia passivament a Borriboola-Gha, però que no estava interessat activament en aquesta colonització. Com que no va proferir un sol mot, podia tractar-se d'un nadiu, si no hagués estat per la seva complexió. Fins que no ens vam aixecar de taula, i pel fet que es va quedar sol amb en Richard, no em va passar pel cap la possibilitat que es tractés del Sr. Jellyby. Efectivament, era el Sr. Jellyby; i un jove loquaç anomenat Sr. Quale, de temples protuberants i lluents i els cabells pentinats enrere, que va venir al vespre, va explicar a l'Ada que era un filantrop, i també li va comentar que considerava l'aliança matrimonial de la Sra. Jellyby amb el Sr. Jellyby com la unió de l'esperit i la matèria.

Aquest noi, a més d'esforçar-se a donar el seu propi parer sobre l'Àfrica i el seu projecte per ensenyar els colons dels cafetars a ensinistrar els nadius a tornejat potes de piano, i establir-ne un comerç d'exportació, es delia a incitar la Sra. Jellyby dient: “Crec que ha rebut unes cent cinquanta o dues-centes cartes a propòsit de l'Àfrica en un sol dia, oi?” O bé: “Si la meua memòria no em falla, Sra. Jellyby, una vegada va mencionar que havia tramès de cop, en una sola oficina de correus, cinc mil circulars, oi?” I sempre ens repetia les respostes que ens donava la Sra. Jellyby com si fos un intèrpret. Durant tot el vespre el Sr. Jellyby segué en un racó amb el cap recolzat a la paret, com si estigués deprimat. Unes quantes vegades, després de sopar, féu l'efecte d'haver obert la boca quan era sol amb en Richard, com si pensés alguna cosa, però per a desgràcia i gran confusió d'en Richard, la tornava a tancar sense haver dit res.

La Sra. Jellyby, asseguda en un complet niu de paperassa, begué cafè durant tot el vespre, i a intervals dictava a la filla gran. També sostingué una discussió amb el Sr. Quale; em semblà que l'assumepte versava –si ho vaig entendre bé– sobre la fraternitat humana; i va expressar alguns bells sentiments. No vaig parar l'atenció que s'espera d'un oient, perquè en Peepy i els altres nens vingueren en estol a reunir-se amb mi i l'Ada, en un racó del saló, perquè els contés un altre conte; per tant, ens vam asseure enmig d'ells i els vam contar xiuxiuejant el Gat amb Botes, i no recordo què més, fins que la Sra. Jellyby recordant-se d'ells els envià a dormir. Com que en Peepy plorava perquè el dugués jo al llit, el vaig pujar a dalt, on la Sra. de la bufanda carregava enmig de la tropa infantil com un dragó de cavalleria i els anava bolcant als bressols.

Després em vaig ocupar d'endregar una mica més la nostra habitació, i d'atjar cada brasa amb caliu perquè s'encengués; a la fi ho van fer molt vivament. Quan vaig tornar a baix em vaig adonar que la Sra. Jellyby em mirava per damunt l'espatlla, com considerant-me frívola. Em va saber greu, si bé al mateix temps considerava que jo tampoc tenia pretensions més enlairades.

Era gairebé mitjanit quan vam trobar el moment d'anar-nos-en a dormir, i encara llavors vam deixar la Sra. Jellyby enmig dels seus papers bevent cafè, i la Srta. Jellyby mossegant les barbes de la ploma.

—Quina casa més estranya! —digué l'Ada, quan érem a dalt— I és ben curiós que el meu cosí Jarndyce ens hagi enviat aquí!

—Reina meva —vaig dir—, estic del tot confosa. Voldria entendre-ho, però no aconseguixo entendre res.

—Quina cosa? —preguntà amb el seu bell somriure.

—Tot això, reina —vaig dir—. Deu ser molt gratificant per a la Sra. Jellyby prendre's tantes molèsties pels seus plans en benefici dels indígenes —i tanmateix—, en Peepy i les feines de la llar!

L'Ada se'n rigué. Em va passar un braç pel coll mentre estava dempeus mirant el foc, i em digué que era tranquil·la, amable, bona persona i que li havia robat el cor.

—Ets tan considerada, Esther —va dir—, i a la vegada tan alegre! I fas tantes coses, tan modestament! Fins i tot d'aquesta casa, en faries una llar.

La meva petita ingènua! Era absolutament inconscient que només s'elogiava a ella mateixa, i que era la bondat del seu cor la que em valorava tant!

—Puc fer-te una pregunta? —li vaig dir quan feia una estona que romaníem assegudes davant el foc.

—Cinc-centes —contestà l'Ada.

—El teu cosí, el Sr. Jarndyce. Jo li dec moltíssim. T'importaria descriure-me'l?

Bellugant enrere la cabellera rossa, l'Ada em dirigí una mirada tan sorpresa i enriolada que jo també em vaig sorprendre —en part per la seva bellesa, i en part per la seva estupefacció.

—Esther! —exclamà.

—Reina!

—Vols una descripció del meu cosí Jarndyce?

—Mai no l'he vist, reina meva.

—I jo tampoc! —replicà l'Ada.

Renoï, aquesta sí que era bona!

No, no l'havia vist mai. Era molt joveneta quan es va morir la seva mare, però recordava com li venien les llàgrimes als ulls quan li parlava del seu caràcter noble i generós, i quan li deia que havia de confiar en ell per damunt de totes les coses de la terra, i l'Ada hi va confiar. El seu cosí Jarndyce, feia uns pocs mesos, li havia escrit —“una carta clara i sincera”— proposant-li la solució que ara anàvem a posar en pràctica, i dient-li que “amb el temps es curarien les ferides que li havia causat el desgraciat procés de la Cancelleria”. Va contestar acceptant amb molt d'agraïment la proposta. En Richard havia rebut una carta semblant i l'havia contestada de manera similar. Ell sí que havia vist una vegada

el Sr. Jarndyce, però només una vegada, feia cinc anys, a l'escola de Winchester. Li ho va explicar a l'Ada, quan estaven recolzats a la mampara davant la llar de foc, on els vaig trobar, i que el recordava com "un individu cordial i rosadenc". Aquesta fou la descripció més extensa que me'n pogué donar l'Ada.

Em vaig quedar pensativa, de tal manera que quan l'Ada ja s'havia adormit encara vaig romandre a la vora del foc, fent tantes cabòries i cabòries a propòsit de Casa Inhòspita, i tantes cabòries i cabòries, que el matí d'ahir semblava molt llunyà. No recordo per on vagarejaven els meus pensaments quan els va reclamar un truc a la porta.

La vaig obrir amb compte, i em vaig trobar la Sta. Jellyby tota tremolosa: amb una mà duia un canelobre malmès amb una espelma escapçada i amb l'altra, una ouera.

—Bona nit! —digué molt malhumorada.

—Bona nit! —vaig contestar.

—Puc passar? —preguntà de sobte i secament, amb el mateix to malhumorat.

—És clar que sí —vaig dir—. No desperti la Srta. Clare.

No va voler seure, va estar-se dempeus vora el foc submergint el dit del mig a l'ouera, que contenia vinagre, i refregant-lo damunt les taques de tinta que duia a la cara; arrufant tota l'estona el front i amb posat trist.

—Desitjaria que l'Àfrica s'hagués mort! —exclamà en un rampell.

Anava a protestar.

—I tant que sí —va contestar—. No em repliqui, Srta. Summerson. L'odio i la detesto. És un monstre!

Li vaig dir que estava cansada i que em sabia greu. Li vaig posar la mà al cap i li vaig tocar el front, i li vaig dir que estava calent, però que demà estaria bé. Va romandre quieta dempeus i em mirava enfurrunyada, de sobte va deixar l'ouera i es va girar a poc a poc cap al llit on dormia l'Ada.

—És molt bonica! —va dir amb el mateix posat emmurriat, i de manera brusca.

Vaig assentir amb un somriure.

—Órfena, oi?

—Sí.

—Però té una gran quantitat de coneixements, suposo? Sap ballar, tocar música i cantar. Sap parlar francès, oi? I sap geografia, i esferes²², i costura i tot.

—Sens dubte —vaig dir.

—Jo no —va contestar—. Gairebé no sé fer res, excepte escriure. Sempre he d'escriure per a la mama. M'estranya que vostès no s'hagin sentit

²² "Globes", designant l'astronomia.

avergonyides de venir aquesta tarda, i comprovar que no era capaç de fer una altra cosa. Molt propi de la seva malícia. I encara es creuen molt distingides, diria!

Em vaig adonar que la pobra noia estava a punt de plorar, i vaig tornar a seure sense dir res, i la vaig mirar, espero, amb tanta dolçor com la que sentia per ella.

—És una desgràcia –va dir–. Sap que ho és. Tota la casa és una desgràcia. Els nens són uns desgraciats. Jo sóc una desgraciada. El papa és un infeliç, i no m'estranya! La Priscil·la beu... sempre beu. És una gran vergonya i un gran romanço de part seva, si afirma que avui no ha sentit la ferum que feia. Mentre esperàvem el sopar, allò era tan desagradable com una taverna. Sap que ho era!

—No ho sé, estimada –vaig dir.

—Ho sap –féu secament–, no pot dir que no. Ho sap!

—Oh Senyor! –vaig dir– Si no em vols deixar parlar...

—Ara parla. Ho sap prou bé. No m'expliqui romanços, Srta. Summerson.

—Estimada –vaig dir–, si no em vols escoltar...

—No la vull escoltar.

—Oh sí, crec que sí –vaig dir– perquè si no seria molt poc raonable. No sabia el que m'has explicat, perquè la criada no se'm va acostar durant el sopar, però no dubto del que m'expliques, i em sap greu sentir-ho.

—No cal fer-ne un mèrit –va dir.

—No, estimada –vaig dir–. Això seria molt ridícul.

Estava quieta i dreta vora el llit, i de sobte s'inclinà rígidament –amb la mateixa cara d'insatisfacció– i besà l'Ada. Fet això, s'enretirà a poc a poc i restà a la vora de la meva cadira. El seu pit s'agitava tan penosament que la vaig compadir molt, però vaig creure que era millor no parlar.

—Tant de bo fos morta! –esclatà– Tant de bo tots fóssim morts. Seria molt millor per a tots nosaltres.

Uns moments després es va agenollar a terra vora meu, va amagar el rostre en el meu vestit, em va demanar perdó emocionadament i plorà. La vaig reconfortar i la volia fer alçar, però exclamava no, no; volia quedar-se allí.

—Feia de mestra a les noies, oi? –va dir– Tant de bo que m'hagués pogut ensenyar a mi, amb vostè hauria pogut aprendre! Sóc tan infeliç i m'agrada tant vostè!

No vaig poder persuadir-la que s'assegués a la meva vora o de fer cap més cosa que no fos atansar-li un vell tamboret on era agenollada per tal que s'hi assegués, però encara m'agafava el vestit de la mateixa manera. A poc a poc, la pobra noia fatigada s'adormí, després vaig aconseguir alçar-li el cap perquè pogués descansar a la meva falda, i tapar-nos totes dues amb xals. El foc es va apagar i tota la nit va dormir d'aquesta manera davant la llar cendrosa. De

primer jo vaig restar dolorosament desperta, intentava endebades de relaxar-me, amb els ulls closos, enmig de les escenes del dia. Després, de manera gradual, van esdevenir indistintes i barrejades. Vaig començar a confondre la identitat de la que dormia recolzada en mi. Ara era l'Ada; ara una de les velles amigues de Reading de les quals no m'acabava de creure que m'hagués separat feia tan poc temps. Ara la velleta lirona exhausta de tants somriures i reverències; ara algú amb autoritat a Casa Inhòspita. Finalment, no era ningú, i jo tampoc no era ningú.

La llosca claror del dia lluitava feblement contra la boira quan vaig obrir els ulls per trobar-me els d'un petit espectre carabrut que em miraven fixament. En Peepy havia escalat el bressol, se n'havia esmunyit amb pijama i gorra de dormir i estava tan glaçat que les dents li cruixien com si ja li haguessin sortit totes.